

GAZETA

ANTI-REVIZIONISTĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA:
ARAD, STR. NICU FILIPESCU 30.

ORGAN DE DOCUMENTARE
APARE SĂPTĂMÂNAL

REDACTOR ȘI EDITOR
ISAIA TOLAN

...a să înceteze falsificările

Numărul de față al „Gazetei Antirevizioniste” apare în 16 pagini în loc de 8, închinat în parte la doamna Horea, dela izbucnirea căreia se implinesc la 31 octombrie 150 de ani, și în parte pentru revizionismul românesc al Aradului, prilejul congresului ce-l ținem în Arad primării orașelor țării.

Dacă prinsoasă pentru răscoală a lui Horea, Cloșca și Crișan datorită pentru orice gazetă sau publicație românească. Într-o atitudine în legătura cu congresul dela Arad al primarilor și impune unei publicații ca aceasta în chip imperios, după ce uneltele revizionismului au încercat să folosească de congresul acesta să afișeze Aradul într-o lăută revizionistă.

Este bine cunoscută multor dintre cetitorii noștri această înțelegere antiromânească. Fiindcă în plătirea afăcut să se hotărească congresul din anul trecut (încongresului de-acum la Arad, fiindcă se implineau în vara acestui an o sută de ani de când proclamat Aradul municipiu, lătele revizionismului au socotit pot să exploateze coincidența, încercând să pună la cale în leagă cu congresul primarilor o săptămână a Aradului”, copie săptămânilor” din Ungaria, înăbătă centenarului municipiului. pregătiseră pentru mascarea titrii expoziții de vitrine și alte alea, se vorbea de „trezări ieftine” cari s'aducă oaspeți prin toate părțile țării, și câte nai câte. Toate nu erau decât să abată atenția dela celelalte puncte de program, dintre cari e ajuns să cităm: Comemorarea

clămării Aradului ca municipiu care a fost treabă nu numai urească ci fundamental antiromânească; serbări sub cerul liber (seghedinean și budapestan) bulevardul din fața bisericii Porților, organizate de iredențiu ordin călugăresc; „filareți” Budapesta, pe seama cărora „Jelyi Hirlap” cerea scutire de port și de taxe comunale, tr'o imprudentă, inscenările tea au ieșit la iveală. Credu-se într'un sat fără câini, locătorii au avut nesocotința publice planurile în gazete. dat atunci alarmă, și înscena a avortat. Am citat pe „isul unguresc oficial al Aradului Al. Márki, arătând cu celele lui din vol. al doilea al „Is-orașului, și județului Arad” că nu există în Corpus juris lege prin care să se în-

tarit proclamarea Aradului ca municipiu, deoarece patenta imperială, simulată cu nespuse greutate, n'a mai trecut prin parlament, deși se prevedea în ea că devine valabilă numai în caz că va fi votată. Ungurii de-atunci ai Aradului n'au mai trecut cu ea pela parlament, și au proclamat Aradul municipiu prin fraudă, ilegal, totașa cum fără lege a fost proclamat municipiu în același an 1834 Vârșetul (vezi declarația președintelui Ligii Revizioniste maghiare Herceg Ferenc în ziarul budapestan „Magyarság” din 25 Dec. 1933), și poate că și alte orașe din fosta Ungarie. Răscumpărarea drepturilor ce le avea asupra orașului împăratul a costat de mii de coroane, sumă uriașă pentru vremurile acelea. — Ungurii Aradului au dat-o repede, pentruca împăratul să nu se răzgândească, și au dat-o tare bucururos, pentrucă n'o dădeau dela ei ci din buzunarele unui oraș care era pe-atunci pe jumătate românească, și pentrucă pe prețul acesta toate incasările viitoare ale primăriei le administrău ei așa cum voiau, așa cum cereau interesele pan-maghiarismului. Și le-au și administrat până la 1918 — cu o mică atenuare pe timpul absolutismului — numai în asemenea scop. Urmarea ilegalității dela 1834 a fost că Aradul s'a maghiarizat în chip așa de alarmant, încât dacă nu dădea Dumnezeu să fie desorbit la 1919, astăzi n'ar mai fi de români cari l-au întemeiat decât amintirea.

Iată ce lucru se cerea congresului de-acum al orașelor României să comemoreze!

Încercarea a eșuat, dar uneltele revizionismului nu-s de acelea cari să se dau bătute cu una, cu două. Deunăzi avurăm la Arad centenarul societății pompierilor voluntari — societate aproape exclusiv de unguri și ungurizați, și președintele ei Zaráy a publicat cu-acest prilej un istoric al societății, care-i în cea mai mare parte proslăvire a proclamării antiromânești a Aradului ca municipiu, Deasemenea s'annunță pentru zilele acestea o istorie a ultimului zeac unguresc Aradului, închinată de așa-zisa secție culturală a partidului maghiar centenarului municipiului.

Se impune în fața perseverenței acesteia îndrăcite să ne atăfăm dreptatea cu aceeași stăruință cu care ni-o atacă adversarii.

Ce este cu recunoașterea excrocului Ștefan Németh de către patriarhul copt din Homs?

— O dispoziție recentisimă a ministrului de culte maghiar —

Am arătat în numărul nostru trecut — prin cele scrise de colaboratorul nostru F. C. — că știrile ce s'au lansat astă vară despre recunoașterea ca episcop a lui Ștefan Németh, au fost simple invențiuni ale excrocului care se voiește cu orice preț «episcop peste ortodocșii maghiari», și am adăos la această punere la punct știrea nouă a ziarului «Magyarság» și declarațiile date acestui ziar de «vicarul» lui Németh, fostul polițai Boros: că excrocul dela Senteș, Ștefan Németh, s'ar fi întors acum dintr'un nou drum făcut pentru ca să obțină recunoașterea din partea vr'unui patriarh, și că a și obținut-o, dela patriarhul siriac din Homs.

În legătură cu această știre a lui «Magyarság», reproducem următoarele din n-rul dela 20 Oct. crt. al lui «Pesti Hirlap», pag. 9:

„Biserica ortodoxă mamă a siriacilor din Antiohia, care nu este identică cu biserica siriacă grecească ortodoxă de sub jurisdicția patriarhului de Antiohia Alexandros Taham, resident în Damasc, a ținut la cererea bisericii naționale ortodoxe maghiare din Senteș un sfânt sinod. Conform hotărârii sfântului sinod, patriarhul siriac I. Ignațiu Aphram, resident în Homs, a luat pe credincioșii dela Senteș sub protectoratul său, iar pe preotul Ștefan Németh l-a numit arhieru și vicar apostolic peste teritoriul Ungariei. Deoarece biserica ortodoxă siriacă există în neatârnavă și de biserica romano-catolică și de cea veche ortodoxă, încă dela schisma sa din sec. al 6-lea, dar în Ungaria nu este încadrată între bisericile acceptate legal și nu este nici recunoscută, ministerul de culte a făcut acum cunoscut lui Ștefan Németh, că nu poate ce-i drept să facă după această funcție bisericească, dar poate exercita liber dimpreună cu credincioșii săi învățurile bisericii ortodoxe siriace.

Atât el cât și credincioșii săi sunt însă obligați a-și anunța individual autorităților administrative ieșirea din biserica ortodoxă, pentrucă alăta vreme cât nu vor obține la cererea lor ulterioara recunoaștere legală, cad într'o categorie cu aconfesionalii”.

Rezultă din cele de mai sus:

Că după ce n'a izbutit să se vadă recunoscut de niciun patriarh ortodox, caterisitul cu balabustă Ștefan Németh, delapidatorul de bani bisericești dat de enoriașii săi în judecată, s'a dus la un patriarh schismatic și și-ar fi obținut recunoașterea dela acela.

Că ministerul de culte maghiar nu-și mai aduce aminte de comunicatul dela 15 Martie crt., prin care-i aducea lui Németh la cunoștință că-l va pedepsi pe viitor cu ultimele rigori dacă mai umblă să n'curce cu ambițiile sale episcopale tratativele ce le duce guvernul pentru aranjarea chestiunii bisericii ortodoxe din Ungaria, — și-i aprobă să se organizeze extra ecclesiam, adică

așa cum convine mai bine planurilor maghiare, ba-i mai pune în vedere, la sfârșit, și-o recunoaștere din partea guvernului.

Se poate vedea din toate acestea că ministerul de culte maghiar a mințit când a dat comunicatul dela 16 Martie, și că acțiunea dusă pentru maghiarizarea bisericii ortodoxe din Ungaria n'a conținut după acel comunicat, iar acum a intrat într'o fază nouă, în faza cea mai provocatoare,

Atragem deci din nou atenția celor chemați dintre ai noștri, să fie băgători de seamă la tot ce se petrece în Ungaria pe-această chestie, iar reprezentanților noștri dela Liga Națiunilor să arate opiniei publice internaționale cum se respectă drepturile minorităților în acea Ungarie, care se plânge mereu de încălcarea drepturilor minorităților maghiare din statele succesoare.

In special atragem asupra celor de mai sus atenția congresului Frăției Ortodoxe, care printr'o binevenită întâmplare se ntru-nește tocmai acum.

Un proces românesc în Ungaria

Am arătat într'unul din numerele trecute ale „Gazetei Antirevizioniste” că la judecătoria din Jula s'a desbătut în două rânduri un proces ce l-a intentat în contra cătorva credincioși ai săi preotul român Ioan Borza din Chitihaz, pentrucă s'ar fi plâns în contra lui la episcopia Aradului că nu-și face datoria.

Procesul a revenit pentru a treia oară în fața instanței, după ce la desbaterca a doua judecătoria hotărise să aștepte răspunsul ministerului de culte cu privire la faptul dacă biserica ortodoxă din Chitihaz depinde de episcopia Aradului, și dacă în general bisericile românești din Ungaria depind de vr'o episcopie din România.

Răspunsul ministerului — precum aflăm din „Függetlenség” dela 14 crt. — a fost că până când se va aranja chestiunea religiei ortodoxe din Ungaria, chestiunile

acestea sunt de competența ministerului.

În urma acestui răspuns, acuzația a fost schimbată în simplă calomnie. S'au citat pentru producerea dovezilor pro și contra 200 de credincioși din Chitihaz.

Congresul Frăției Ortodoxe Române

Duminică și Luni, 28 și 29 Oct., are loc întâiul congres general al Frăției Ortodoxe Române, organizat dimpreună cu soc. Sf. Gheorghe a tineretului ortodox, cu Asociația generală a clerului și cu Oastea Domnului. S'a acordat participanților reducere de 75% pe C. F. R.

Pe urmele atentatorilor

Arestarea directorului biroului maghiar de turism dela Londra

Precum se știe, propaganda ungurească a înfiștat pe banii primăriei din Budapesta oficiul de turism în toate capitalele apusene, dându-le misiunea să trimită în Ungaria flăcăuri cu parlamentari, ziariști și alfel de oameni buni de convertit pentru acțiunea revizionistă.

Despre unul dintre conducătorii acestor birouri de turism, despre Petrovics Vidor,

director dela Londra, s'a scris la începutul acestei săptămâni în „Daily Herald” că a fost arestat în legătură cu atentatul dela Marsilia.

Cum nici că se putea altfel, „Magyarság” din 24 crt. din care reproducem acestea, desminte foarte energic știrea ziarului englez, spunând că are desmintirea dela biroul din Londra al numitului Petrovics Vidor.

Responsabilitatea Ungariei

Din n-rul dela 20 Oct. crt. al revistei franceze „Le suls partout”, sub semnătura d-lui Georges Marcenay:

„Cu rapiditate neașteptată ce avem s'o mulțumim în afară de orice dubiu amploarea scandalului și colaborării — sau amenințării de colaborare — a polițiilor străine, misterul dela Marsilia s'a clarificat. Toate fițele duc la cubul de teroriști ai emigranților croați dela Janka-Puszta, fermă situată în Ungaria, la câțiva kilometri de frontiera jugoslavă. Se pot felicita anchetatorii și diplomații, precum și principalele guverne interesate, pentru a fi putut descoperi toate pistele până la acest centru, fără explozie, fără accident. Acest noroc însă trebuie să continue. Fără război, fără ultimatum, fără 1914.

Ungaria are responsabilități. Ea afirmă sigur, — și aceasta seamănă (l. n. tr.) a fi exact,

deoarece un jurnalist francez a vizitat aceste locuri și le-a găsit evacuate, — că din Aprilie, în urma denunțurilor publice adresate de Iugoslavia Ligii Națiunilor, ea (Ungaria) a închis ferma dela Janka-puszta și a împrăștiat pe locuitorii acesteia. Ea afirmă de altă parte, că purtarea sa toleranță față de emigranții din Iugoslavia e conformă dreptului internațional corect și dreptului de asil. Nu e mai puțin adevărat, că acești emigranți sunt teroriști, că Janka-puszta a funcționat din plin până în primăvara acestui an, și că acest efort a constatat din omorirea prin bombe ori gloanțe a funcționarilor Regatului vecin Budapesta are deci în lipsa unei responsabilități directe a atentatului din Marsilia (ce toate informațiunile cantă a releva) cel puțin o responsabilitate generală în activitatea, în libertatea teroriștilor croați”.

Proveniența armelor teroriștilor croați

Agenția Radio-Central anunță din Paris:

Dela începutul cercetărilor pentru lămurirea atentatului dela Marsilia, agenția poliției franceze a fost atrasă de faptul că toate armele teroriștilor proveniau numai dela fabricile Walter și Mauser.

Numerele de ordine ce le purtau pe arme au făcut dovada că erau fabricate în serie, deoarece cea mai mare parte din ele erau numere succesive.

Faptul acesta a fost comunicat fabricilor, care au început imediat cercetările în această direcție, stabilind că armele teroriștilor fuseseră cumpărate de un armurier din Triest.

Poliția de acolo, cercetând registrele armurierului, s'a convins de exactitatea datelor fabricilor și a dat în același timp și de numele celor cari cumpăraseră armele. Sunt iminente arestări în legătură cu această descoperire.

Măsuri în contra emigranților croați

Consiliul de miniștri belgian a hotărât luni expulsarea unui mare număr de croați emigranți cari domiciliau în vremea din urmă în Belgia.

Poliția din capitala cehoslovacă a luat în deapropo cercetare situația tuturor emigranților stabiliți la Praga. După telegramele

ziarelor maghiare, sunt în Cehoslovacia 2436 emigranți germani (evrei), 216 austriaci, 134 maghiari și 27 din Iugoslavia, — aceștia din urmă stabiliți în special prin orașe slovace.

Guvernul cehoslovac face acum pregătiri pentru o severă revizuire a tuturor străinilor.

Alți croați teroriști arestați

— Și tot cu pașapoarte ungurești! —

La Dieppe, în Franța, a fost arestat la începutul săptămânii un terorișt croat, Andrei Artukovici, cunoscut autorităților ca unul dintre cei mai periculoși membri ai organizației „Ustașa”.

S'a găsit la el un pașaport unguresc, pe numele Asgram Artukovici, născut la Budapesta. S'a stabilit că

dela 1932 până deunăzi a stat în Bulgaria și în Ungaria, și că a organizat împreună cu Kvaternik și cu falsul Novak atentate contra trenurilor austriace.

S'a găsit la el o scrisoare a lui Kvaternik către un englez, ca să i pună lui Artukovics la dispoziție fondurile ce-i trebuiesc.

Un alt terorișt croat, Perici, a fost arestat în Belgia. Avea și acesta pașaport unguresc, dar pretinde că dânsul n'a fost prin Ungaria, ci i-a adus pașaportul în Belgia un emigrant croat.

Arestarea unui terorișt la Budapesta

În urma demersului făcut Marți de consulul iugoslav din Budapesta la ministerul de externe unguresc, guvernul maghiar a arestat Miercuri

pe un terorișt despre care se afirmă că-i amestecat în atentatul dela Marsilia. Numele lui e ținut în secret.

Iarăși Kelemen

Ziarul grec «Vradini» afirmă că femeia tânără și frumoasă pe care o tot caută de două săptămâni polițiile europene, pentru că a făcut parte din banda atentatorilor ducându-le arme și bombe, a fost acum o lună la Atena, de unde a plecat la Marsilia. Iși dădea la Atena numele de Aranka Kelemen.

Arestarea fostului ministru Pribicevici și a băiatului lui

Încă din prima zi după atentat, precum se știe, poliția ziană a scotocit casa ministrului iugoslav Svetozar Pribicevici și a băiatului lui Radici, stabiliți de câțiva ani la Paris, bănuindu-i că au legături cu atentatorii. Căutarea a continuat până Marți, când au fost declarați arestați. Știrea aceasta a făcut o mare senzație, cunoscută fiind deosebită ce-a avut-o Pribicevici în Iugoslavia.

Atmosfera ungurească din care pornit atentatul

Agenția Ceps anunță din Budapesta următoarele:

Opinia publică maghiară a rămas surprinsă de faptul că reprezentanții diplomației ai Ungariei dela Paris, Londra și Praga protestează vehement în contra învinuirilor aduse Ungariei că ar fi vinovată moral de atentatul dela Marsilia.

Instigație asasină

Proteste acestea nu sunt greu de înțeles atunci când s'a urmărit de aproape cele scrise în gazetele dela Budapesta. În ziua de 9 Oct. a. c., când au sosit la Budapesta cele dinlăunștiri despre crima odioasă din portul Mediteranei, maghiarii au uitat ce anume au scris ziarele ungurești în Mai și Iunie despre ministrul de externe al Franței, Louis Barthou. Urmarea acestor instigații din presă a fost că în capitala Ungariei s'a simțit plutind în aer pregătirea pentru crima dela Marsilia. Ziarele budapestane „Magyarság” din 27 Iunie a. c.) din acel timp au îndemnat pur și simplu la atentat.

Începutul demonstrațiilor l-a făcut organizația militară secretă MOVE (Federația de apărare regională maghiară), care în ziua de 23 Iunie a. c. a protestat și alături de ea întreaga opinie publică dela Budapesta.

În ziua amintită asociațiile secrete din Capitala Ungariei au organizat manifestații de protest în fața legațiilor României și Franței. Vineri 25 Iunie a. c. au izbucnit apoi mâniale de ură ale celor dela Budapesta.

Și în ziua aceasta piața lui Calvin s'a umplut de studenți fanatici și de membri ai asociațiilor secrete. De față au fost desigur și criminalii dela Marsilia strigând la olaltă: „Să piară Barthou!” Cu glas tare s'a strigat acolo moarte pentru oamenii de ștă ai Miciei Ințelgeri Apoi un ungur din mulțime, probabil instructor dela școala teroriștilor din Janka-puszta a arborat o figurină din hârtie, care scria: „Barthou!” În strigătele sălbătice ale mulțimii a fost „Barthou” spânzurat și corpul lui ars. Mulțimea era așa de aprinsă și dorită de

sânge încât ca să se liniștească a fost nevoie de intervenția poliției.

Trebuie să mai amintim că, în ultimii doi ani, de șapte ori a circulat vestea în capitala Ungariei că regele Iugoslaviei a fost ucis. Pentru ultima oară când regele Alexandru se afla la Zagreb, presa ungară s'a ocupat de apropiata moarte a regelui ca de ceva foarte sigur.

Veselia Budapestei...

Din această lume și atmosferă au pornit criminalii, care la începutul lui Octombrie au inundat Franța. De aceea după crimă un fior de veselie a cuprins capitala Ungariei. Postul de radio a avut în ziua aceea un program vesel dela 9 dimineața până la orele 10 seara.

La acestea se mai adaugă și alte mărfuri de mentalitate maghiară. Astfel în satul Ovar, la nord-est de Dobrișin, proprietarul maghiar Josef Naghy a aprobat în fața mulțimii atentatul dela Marsilia în așa măsură încât arestat și dus în fața judecătorului a fost condamnat la trei luni închisoare și cu pierderea drepturilor publice pe timp de trei ani.

Ungurul dela Ovar a fost condamnat pentru „elogiul crimei”, lucru de altfel care se observă zilnic în presa budapestană și la diferitele alte asociații secrete.

La Kaposvár

Imediat după sosirea știrilor dela Marsilia, ofițerii de stat major ca și parte din funcționarii superiori au plecat la Kaposvár și în satele din împrejurimi. La Kaposvár, nu departe de granițele Iugoslaviei, s'a descoperit un depozit de arme ale teroriștilor macedoneni și croați. Despre acest lucru s'a scris încă dela 16 Martie a. c. în ziarul „Pesti Naplo”, de către I. Frank emigrant din Iugoslavia, care a amintit că depozitul de arme se află la avocatul Arpad Hegy. „S'a adunat acolo un adevărat arsenal cu tot felul de arme”, scria emigrantul iugoslav.

Pavelici Perceț și Artukovici la Budapesta.

I. Frank a fost fiul fondatorului partidului „frankist” din care s'au recrutat criminalii ca Pavelici și

Perceț. I. Frank împreună cu neralul Sarkotici și cu băiatul său din urmă ban croat Șke, introdus pe Pavelici în cele mai înalte cercuri maghiare dela Budapesta.

Acest Frank împreună cu mișcării „Ustașa” s'au în Ungaria după revolta în fruntea lor se afla c. Artukovici.

Frank, la Budapesta, un ziar în care a scris teroriștii din Ungaria abia momentul prielnic pentru toată forța să întorcă istoriei... Fiecare deci, înțelega prin această mare crimă se pregătea colo și că vestea atentatului Marsilia după cum era teptat, nu a produs o surpriză.

În cele scrise de Frank ziua de 17 Martie a. c. său, e interesant faptul de atunci anunța: fiecare croat s'a exercitat cu amănă; exact ca la atentat, Marsilia.

Se știe apoi că marele din presa budapestană și la Iugoslavia și la ministere externe al Franței.

Asfel s'a pregătit pe țărmul Mediteranei: factorilor răspunzători garia. (Ceps).

O vorbă mare

O delegație de studenți dela politehnica din Budapesta s'a prezentat la ziarul „Magyarság” să-și exprime solidaritatea cu articolul în contra Eduard Beneș, pentru ziarul cu pricina a fost pendat de guvern pentru de patru zile.

Li-a răspuns studenții directorul ziarului Al. autorul articolului, degeaba mai învățat degeaba mai umblat diploma, dacă Ungaria mâine nu va fi „mai puțin feudală” (adecă mai puțin feudală).

SCURTĂ ISTORIE A ARADULUI

trigat de falsurile neroade... m-a fost dat să le citesc... pre Arad în vasta lui istorie... phiară, și mai cu seamă în... lat că n'au fost puse de ni... mea la punct în decenii întregi... am apucat acum vreo patru... să public în „Societatea de... o revizuire a istoriei a... tel atât de importante așezări... oprit însă publicarea ei după... doilea sau al treilea fragment... Ceil apoi, când mi s'au dat din... Mașrite părți indemnuri să public... at de scurtă istorie a Aradu... am răspuns că nu e încă... Pnpul să se scrie această istorie, nu-i posibilă încă decât frag-

ntar.
trebuie să mă explic. Nu nu-
pentru că ceace voi spune
putea să dea sugestii și al-
a carl se ocupă de trecutul
fional, ci pentru că desgruparea
eslul trecut depinde în esen-
la măsură de autorități, fără al
concură concurs o temelnică is-
uă nu se va putea niciodată
ce.

Nu mă gândesc numai la jel-
a faptă a acelor autorități cari
vând arhivele la băcani, sau
ri au lăsat să le fie exportate
Ungaria. Ci vorbesc mai ales
spre datoria lor imperioasă
ne da cât mai repede —
nă nu se pierde n uitare — to-
nimia românească completă
finuturilor desrobite, așa cum
știut o eterniza România mică
ingrijirea Societății regale de
ogralie prin Marele Dicționar
i, geografic al României.

Fără aceeași toponimie, atunci
gând nu ai de spicuit decât din
falerieri ungurești falsificatoare sau
diploame ungurești cari schi-
prezintă numele până la nere-
noaștere, o istorie regională
E-i cu puțință.

Var istoria Aradului nu e cu
atintă să o scrii decât inca-
arată în istoria finutului. Pen-
amcă orașul acesta a fost un biet
fără nicio altă istoricitate de-
aceea a satelor din finut,
arună prin zilele lui Mihai Vitea-
el, când a fost ridicat de-asupra
nistrilor toate sate de oastea tur-
ască. Ba mai mult. Dela turci
cicoace, în timpul cărora etnicul
mănesc de aici a fost înouit cu
sporuri silnice din județ, im-
ospătările cu români din alte
rți sunt aproape continue. Și
oi, istoria mai nouă a orașu-
este permanent dominată de
măniil împrejurimilor.

Este deci de-adreptul fals și
bitrar să desprinzi istoria Ara-
lui din istoria finutului lui, iar
că te-apuci de istoria finutului,
nstați un fapt care l-ar descu-
ia pe cine vrea cu orice prej-
dea gata o carte, dar pentru
e cercează de dragul de a
rceta, este cea mai satisfacă-
re surpriză. Și anume: trecu-
finutului Aradului este strâns
refesut cu al unei sumedenii
alte finuturi, toate dincolo de
anița româno-maghiară: cu al
nadului, cu al Bichșului, cu al
inocului, cu al regiunii Buda-
stei, cu al regiunii dela Buda-
sta și Agria la Tatra, cu al u-
regiunii din părțile Bratislavei,
te duc urme arădane până în
nonia. Sunt acolo nu numai

sate actuale și dispărute sau părți
de hotar cari se chiamă ca ace-
lea dela noi și adeseori se înve-
cinează unele cu altele întocmai
ca aici, dar au stat sub stăpâni-
rea, de sigur ereditară, a unora
cari stăpâneau și sate omonime
dela noi, încât se poartă de a-
colo procese pentru asemenea
proprietăți arădane până și după
izgonirea turcilor. Mai mult încă.
Mi se atrage de către confratele
Octavian Lupăș atenția, că în
vremi foarte apropiate de noi —
acum vreo 200 de ani — se re-
patriază la Arad descendenți de-
ai unor români din Moravia
(Fiindcă s'a observat, cred, din
înșirarea de mai sus a teritorii-
lor de dincolo de granița rom-
mâno-maghiară a expansiunii ară-
dane, că această expansiune ur-
mează linia ce vine din Bănat și
dinspre Panciova, și duce peste
Budapesta către Tatra și către
Moravia).

În acest cadru deci — pentru
arătarea căruio, repet, e abso-
lută nevoie s'avem toponimia
completă a finuturilor desrobite
— se situează începuturile Ara-
dului.

Nimeni nu le poate ști, cari au
fost aceste începuturi. Numai
istoriografii unguri au fost atât
de deștepti să pună (ca Márki,
în vol I al istoriei sale arădane,
pag 59) că ungurii s'au oprit în
cucerirea lor din zilele din urmă
ale lui Ștefan I-ul (adecă acum
o mie de ani, la 140 de ani
dela presupusul lor Arpad) pe
granița de azi dela Cenad, dar
cineva pe care „l-o fi putut che-
ma Arad sau Orod“, „va fi pu-
tut înainta încoace“ și „va fi pu-
tut întemela Aradul sau Orodul“.

Falsificarea istoriei Aradului se
ncepe deci cu originea loca-
lității.

Se continuă apoi cu numele:
Arad = Orod, sau invers:
Orod = Arad.

Nu voi arăta aci pentruce
Orodul, care a fost pe locul
Glogovăjului, la răsărit de Arad,
nu se poate confunda cu Aradul.
Am arătat-o cu toată prisosința
în foiletoanele „Aradul și Orodul“
din „Ecolul“, anul crt.
Voi sublinia numai atât: că
Márki, dela care pornește con-
fundarea acestor două localități,
le-a declarat în 5 rânduri locali-
tăți diferite, până la 1892, când
i s'a comandat să revizuiască în
vederea așa-zisului mileniu isto-
ria Aradului. Toți cari s'au ocu-
pat până la acea dată (1892) de
Arad și Orod, le-au declarat
deosebite.

În vreme ce Orodul (cetate
comandată și n al 13-lea secol
de centurioni și de hodnogi ro-
mâni, și reședință de capitu ca
nonicesc și de vladicie catolică
onorifică apărute probabil pe
urmele unei mănăstiri sau chiar
episcopii românești) e pomenit
încă din secolul al 12-lea, Ara-
dul se pomeneste documentar nu-
mai din secolul al 15-lea.

Până la turci, cari au șters în
secolul al 16-lea depe fața pământului
cetatea clericală dela
Orod, a stat sub iobăgia Oro-
dului.

Turcii și-au fixat mai apoi aci
un comandament. De atunci în-

cepe înălțarea Aradului.

Cu puțin înainte de Mihai Vi-
teazul, Aradul ajunge pentru foarte
scurtă vreme sub principii arde-
leni. A stat în vremea aceea sub
comanda românului Ioan de Să-
liște, care a făcut aici o cetate
improvizată, și care mai cu seamă
trebuie ținut minte pentrucă tre-
când apoi în oastea lui Mihai
Viteazul, a fost cumpulit și hîngi-
luit de unguri la Șiria, după că-
derea întâiului unificator al ro-
mânilor.

Nu e însă numai aceasta ceea ce
se poate spune cu privire la Arad
în legătură cu represiunea ce-a
urmat căderii lui Mihai Viteazul.
Am adresa unui document din
care ar rezulta, că Mihai Vitea-
zul a hotărît și pe-aproape de
Arad românizarea administrației
(Szilágyi, Erdélyi Orsz. Eml. IV,
526). Dealtă parte, alături de
Ioan de Săliște se aflau în jurul
lui Mihai la Decea și la Mirăș-
lău, în contra lui Basta, și oști
dela Ineu și Lipova (Márki, Arad
Ist. II, 33). Represiunea s'a în-
tins deci până la Arad. La 1614
românii din Arad, din Lipova și
din împrejurimi, trimis o deputa-
ție în țara ungurească ce mai ră-
măsese neocupată de turci, să-
scape de ungurii ardeleni, că de
nu, se dau cu turcii. (Márki, I c.
II, 60). E înfăta mențiune despre
românii Aradului, urmata de o
alta din același an — în Erd
Orsz. Eml. VII, 184 5.

Erau deci la această dată ro-
mâni în Arad. Nu erau însă nu-
mai ei. La 1607 au fost mutați
aici dela Lipova un număr mai
mare de sârbi. Nicio pomenire
nu-i despre alt neam de oameni
la Arad, nici până ntr'asta nici
după asta până la izgonirea tur-
cilor. E logic deci să se con-
state, că românii sunt antiohtonii
Aradului, dupăce mai înainte în-
că de colonizarea sârbilor, se
pomeneste aci biserică ortodoxă.

Până să fie izgoniți turcii de
aici la sfârșitul secolului al 17 lea,
Aradul a cunoscut sub ei o
uriasă înflorire. Cătorul turc
Evlia Celibi a văzut aici țârguri
vizitate de 70—80 de mii de oa-
meni, și a găsit instituții turcești
câte n'ai crede.

După plecarea turcilor de aici,
etnicul românesc și sârbesc al
orașului s'a mpestrăit cu o co-
lonie din ce în ce mai numeroasă
de nemți.

În prima parte secolului al
18-lea au apărut apoi întâii
unguri (cf. Fábán, Arad leirása,
I, 151), veniți după mutarea aici
a prefecturii.

Tari și mari erau în această
vreme la Arad sârbii. Aveau
aici garnizoană proprie, în așa
zisul oraș sârbesc, alcătuită din
d'ei lor și din români. Primăria
și-o aveau de-asemena separată
de-a coloniei nemțești. Târgurile
mergeau după sărbătorile lor:
la Sânjorz și la Sâmedru. Epis-
copia ortodoxă, mutată aici la
începutul secolului al 18-lea, era
de-asemena acaparată de ei.

În a 4 a decadă a secolului
s'a întâmplat însă o mare repre-
siune asupra sârbilor, din pricină
că se apucaseră pe Murășul In-
terior să provoace răscoale. Au
plecat atunci cu ghiotura în Rusia,
unde — precum a arătat păr-
dr. G. Ciuhandu — au întemeiat
sate cu nume arădane.

Locul evacuat de ei s'a
umplut cu români. La 1774
românii erau în preponde-
ranță, nu numai în ce pri-
vește numărul, ci și pro-
prietățile, precum o arată
statistica nominală ce-o re-
producem în altă parte. La
1777, precum arată la pag.
54 din vol. II al „Istoriei
Aradului“ Oto Lakatos —
dintre 8153 de locuitori ai
Aradului 5595 erau „orto-
docși români“, 2434 roma-
no-catolici, 124 israeliți,
adecă în procente: 72.59%
„ortodocși români“, 27.4%
romano-catolici, 0.01% isra-
eliți. Statistica aceasta, fă-
cută de episcopia romano-
catolică a Timișorii, greșeste
de sigur. Înglobează la ro-
mâni și pe sârbi, cari ju-
decând după statistica dela
1774, vor fi fost până la
1500 de suflete.

În secolul acesta, fiindcă sârbii
nu începuseră încă să se ungu-
rizeze și erau bisericeste una cu
românii, asupra bisericii —
pe atunci mai mult cu caracter
nemeșesc și antiortodox — se în-
dreptau în contra lor și a româ-
nilor. Se citează nenumărate ca-
zuri de silnicii și barbarii îndreptate
în special în contra breslelor.

La începutul secolului următor
— al 19-lea — odată cu mișcarea
pan-maghiară ce a urmat morții
lui Iosif al II lea și răscoalei lui
Horea, și care la Arad a dus la
înființări de bresle maghiare cu
nemulțura, la încercări de a im-
pune limba maghiară, la prigo-
nirea lui Moise Nicoară și-a ce-
lorlalți conducători ai mișcării
naționaliste românești, sârbii a-
jung în conflict acut cu români,
cari cereau românizarea ierarhiei
bisericești, și totodată se apropie
social de unguri, începând să se
ungurizeze.

Se cunoaște prea bine această
epocă, a lui Tichindeal, a lui
Moise Nicoară, a înființării școlii

normale, a luplei pentru româ-
nizarea scaunului vladicesc.

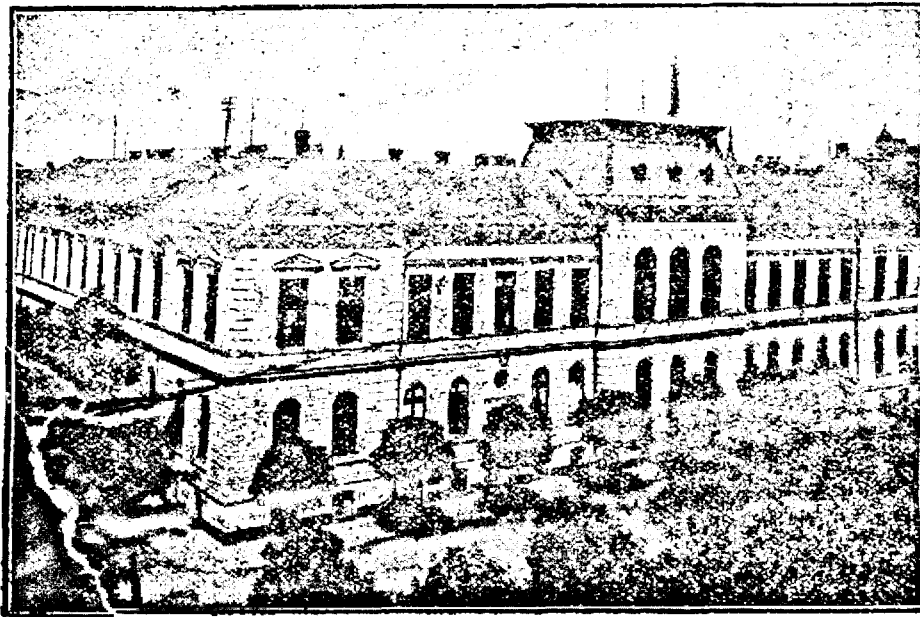
I a urmat acestei epoci a doua
epocă premergătoare revoluției lui
Kossuth, deci o epocă de și mai
pornită acțiune maghiarizatoare.
De atunci datează românizarea
scaunului vladicesc, dar tot de-
atunci datează și începuturile
unei curent de apropiere socială
de unguri, care avea să ducă la
bizare tovrășii cu kosutismul,
continuate apoi, după absolutism,
cu slăbiciunile politice ale unora
dintre conducători, din fericire
foarte repede dominale de națio-
nalității intransigenți. Să adăugăm
că din anii aceia premergători
revoluției lui Kossuth, este și
frauduloasa proclamare a Aradu-
lui ca municipiu, făcută în scopul
maghiarizării orașului.

În anii ce-au urmat după scur-
tul absolutism care a domolit pe
șovinistii lui Kossuth, acțiunea
de maghiarizare a luat un avânt
din ce în ce mai agresiv, cu a-
tât mai de efect cu cât din vre-
mea aceasta, îndeosebi după
desființarea dela 1872 a bresle-
lor, încep să se înmulțească în-
cuscăritile cu străinii, să scadă
proprietățile românești, să fie
frecventate școlile maghiare.

Instituțiile bisericesti, presa ce-a
nceput să se nfrîpe pe lângă
episcopie ajungând apoi după
înființarea ziarelor politice să
conducă politica de rezistență a
românilor din toate finuturile sub-
jugate, apoi organizația politică
ce am avut aici, și celelalte
organizații în frunte cu banca
„Victoria“, au putut să țină me-
reu trează conștiința națională a
grosului românilor din Arad, pre-
gătîndu-i pentru ziua cea mare.
De asemenea e însă adevărat,
că în măsura în care mișcarea
această naționalistă radia dela
Arad în cele mai îndepărtate
finuturi robite, Aradul românesc
începea să se piardă: din pricina
desnaționalizării ce se întâmpla
pe cale socială E dureros și nu-
mai să te gândești, care ar fi
fost perspectivele dacă, anul des-
robirii mai întârzia.

I-a fost dată însă Aradului o
mare compensație pentru că a
suferit și a pierdut. Desrobirea
Ardealului se leagă de numele
lui. Aici a fost întâiul coman-
ament al armatei românești a Ar-
dealului — al gărzilor naționale —,
aici s'au respins propunerile lui
Iosif, aici s'a hotărît și s'a pre-
gătit adunarea dela Alba Iulia.

Nu se putea o mai glorioasă
încheiere a unui trecut de lupte
și de suferințe. I. T.

Școala superioară de Comerț din Arad.

Un prinos pilduitor

— Desvelirea monumentului dela Chişineu al marelui luptător Mihai Veliciu —

Duminică a avut loc la Chişineu, după programul ce l-am anunţat în numărul nostru din urmă, desvelirea bustului ridicat de un comitet de localnici în frunte cu d. dr. Ioan Suciu, marelui luptător şi memorandist Mihai Veliciu, fostul preşedinte al partidului naţional român din judeţul Aradului şi conducătorul luptei naţionaliste ce s'a dat pe graniţa arădană în cele două decenii după Memorand.

S'au adunat de dimineaţa în faţa monumentului depe strada principală, aşezat peste drum de casa celui comemorat, români de prin toate părţile, ca să dea memoriei marelui luptător prinosul de recunoştinţă al generaţiei ajunsă prin lupta lui şi a înaintaşilor la desrobire. S'a format apoi un uriaş corlegiu, străbătând străzile târguşorului până la cimitir, unde s'a făcut o slujbă la mormântul lui Veliciu. Convoiul s'a înapoiat apoi la monument, unde au fost cuvântări de proslăvire a memoriei sârbătoritului P. S. Sa Episcopul dr. Grigorie Comşa, d. ministru al cultelor Al. Lapedaş, P. S. Sa Arhierarul Andrei Crişanul în numele P. S. Sale Episcopului Cio-rogariu, d. prof. univ. dr. Ioan Lupaş, preşedintele Ligii Antirevizioniste din Ardeal, d. prof. univ. dr. Marius Sturza, născut

la Supreuş, în satul lui Veliciu, în numele şupreuşenilor, apoi d-nii G. Lungulescu, secretarul general al Ligii Antirevizioniste, dr. Romulus Cojoiu, deputat, în numele baroului din Arad, Iosif Moldovan, în numele Frăţiei Ortodoxe, Mircea Poplucă, în numele studenţiei, dr. Ioan Ardelean, în numele chişineanilor, d. dr. Ioan Suciu, preşedintele comitetului care a ridicat monumentul, şi la sfârşit pâr. protopop Petru Marşieu.

Oratorii au arătat marea rol ce l-a avut Mihai Veliciu în lupta românească a acestei graniţe etnice, stăruint asupra curajului cu care a apărat drepturile româneşti, asupra martirajului ce l-a îndurat, şi asupra abnegaţiei lui dovedită oricâteori ar fi avut prilejul să se împodobească cu onoruri. S'a subliniat îndeosebi că îndărjitul luptător care a fost Mihai Veliciu, a refuzat întotdeauna candidatura de deputat al Chişineului, cedând-o altora şi rezervându-şi lui numai greul luptei.

La ploasa comemorare au luat parte între alţii, în afară de oratorii amintiţi: dela Bodrog P. C. Sa Arhimandritul policarp Moruşca; din Arad, d-nii dr. M. Mărcuş, vicepreşed. Camerei deputaţilor dr. Ioan Groza, prefectul judeţului, familia dr. Mar-

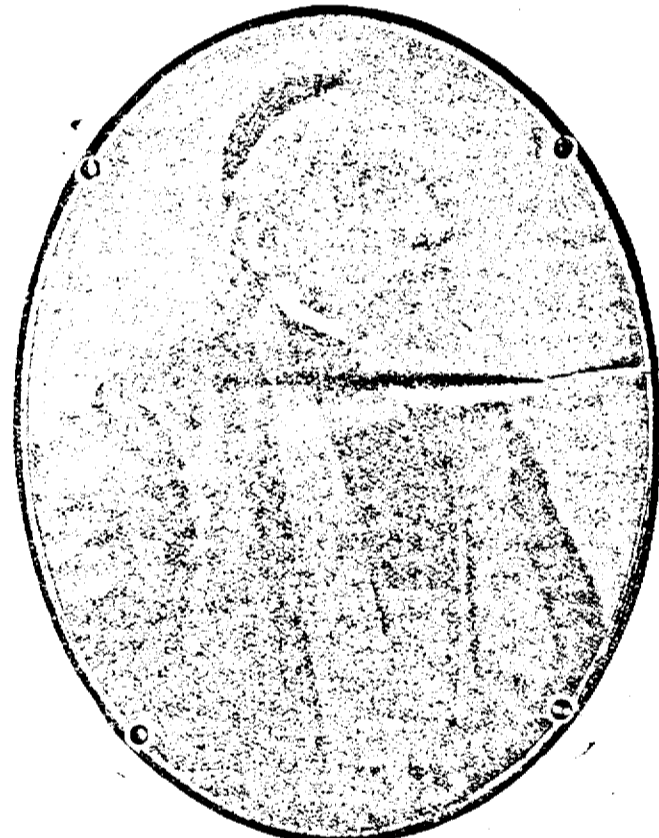
şieu, dr. Ioan Ursu, prof. Al. Constantinescu, parlamentarii N. Păuşeşti, N. Ardelean, consilierii eparhiali Muscan şi Păcăştian, preşedinţii de secţii de tribunal dr. Romăntan şi dr. Moldovan, d-nii dr. S. Păscuţiu, dr. Eugen Beleş, ing. Şincăi, T. Chere, proprietar, Iosif Moldovan, preşed. Frăţiei Ortodoxe, dr. Cornel Iancu, dr. Aurel Raicu, dr. C. Stoinescu, dr. Şt. Anghel, Ieşeanu, dr. Trăileşcu; dela Oradea d. dr. Valer Popovici, chestorul poliţiei, consilierul eparhial Evuleanu, dr. Liviu Lazar, dr. Nerva Iercan; dela Salonta fostul primar Popovici; dela Curlici d. deputat dr. Adam Iancu; dela Lipova pâr. protopop Fabriciu Manuilă, dela Radna pâr. prof. Givulescu, dela Hălmegei pâr. prof. Şt. Bogdan, dela Şebiş d. Groza, dela Timişoara d-nii dr. Anton Bogdan fost prefect, dr. Lazăr, dr. Eugen Suciu, dr. Dionisie Moldovan, dela Cluj d-nii prof. univ. dr. Marius Sturza şi dr. G. Popovici, iar din Şupreuş, satul natal al lui Veliciu, o mare delegaţie de jărani.

Familia marelui luptător a fost reprezentată prin d. dr. Emil Veliciu, avocat în Arad, dr. Mihail Veliciu, şeful contenciosului băncii „Albina” din Sibiu cu d-na, dr. Valer Muscan, Zoe şi Stela Veliciu, urmaşele lui Romulus Veliciu, primul prefect român al Aradului.

Episcopi ai Aradului

Fostul episcop al Aradului, apoi metropolit, Ion Meşianu, întemeietorul Tipografiei Diecezene, prima tipografie românească la Arad.

Episcopul în timpul căruia s'a liberat Aradul de sub jugul unguresc, Ioan Ignatie Papp.

Iluminatul electric al Aradului

Municipiul Arad este deservit pentru toate necesităţile sale de iluminat şi forţă industrială de centrala electrică din calea Radnei, a «Societăţii Anonime de Electricitate Arad».

Societatea aceasta a fost înfiinţată în anul 1899 din iniţiativa «Societăţii Anonime pentru Intreprinderi Electrice şi de Comunicaţii» din Budapesta, care deţinea prin cumpărare contractul prin care oraşul Arad concesionase pe 50 de ani firmei «Ganz & Co.» dreptul de producere şi furnizare a energiei electrice pe tot teritoriul oraşului.

Exploatarea centralei şi reţelei s'a făcut până în anul 1920 de societatea amintită sub controlul «Societăţii Anonime pentru Intreprinderi Electrice» din Budapesta, care deţinea patru cincimi din acţiunile societăţii.

În acel an (1920) a intervenit o tranşacţie între societatea deţinătoare a acţiunilor şi un grup de bănci româneşti, având în frunte «Banca Românească», care a cumpărat în bloc acţiunile mai multor societăţi de electricitate din Ardeal, şi a înfiinţat cu ele o nouă societate denumită «Creditul pentru Intreprinderi Electrice», cu sediul la Bucureşti.

De atunci şi până azi societatea a funcţionat mai departe ca instituţie românească, sub controlul «Creditului pentru Intreprinderi Electrice».

Societatea românească a luat în primire instalaţiunile şi reţeaua într'o stare foarte proastă, de-o parte din cauză că în tim-

pul războiului nu se putuseră procura materialele şi piesele de schimb necesare bunei întreţinerii a maşinilor şi reţelelor, iar de altă parte din cauză că pierzând Ungaria războiul, societatea budapestană proprietară a acţiunilor refuzase să mai imobilizeze capitaluri noi în întreprinderile din Ardeal.

Starea aceasta în care se găseau instalaţiunile şi reţeaua, impunea societăţii româneşti să se pună imediat pe lucru. Noua societate a făcut îndată reparaţiuni şi complectări, şi a izbutit astfel nu numai să menţină serviciul în stare de funcţionare neîntreruptă timp de 14 ani, ci să-i aducă mari îmbunătăţiri, încât Aradul a putut ajunge prin aceste sforţări să ocupe în privinţa iluminatului electric un loc de frunte între oraşele din ţară.

În ultimul timp direcţiunea societăţii, îngrijindu-se de nevoile oraşului în viitor, a propus primăriei şi aceasta a primit, să examineze posibilitatea prelungirii actului de concesiune, care expiră în anul 1947, cu încă 23 ani, adică până în anul 1970; ea făgăduieşte în schimbul acestei prelungiri, să extindă reţeaua în părţile oraşului care nu sunt încă prevăzute cu iluminat electric, să transforme centrala prin o renovare generală, astfel ca să treacă dela distribuţia bitazică la cea trifazică, care este adoptată actualmente în toate oraşele mari din Apus, şi să acorde oraşului gratuit o cantitate însemnată de energie pentru iluminatul căilor publice.

Datorită acestui contract, lacunele ce le are astăzi iluminatul electric al Aradului — lacune pricinuite de creşterea continuă a oraşului, pe care societatea budapestană n'a prevăzut-o atât de rapidă când a făcut reţeaua vor dispărea în curând, şi se va putea asigura oraşului un iluminat ieftin, fără întreruperi şi şi fără alte neajunsuri.

Folclor din cartierul arădan „Pârneaşa”

*Măi mândruţă cum te-aş şti-ânge,
Dar eşti tânără şi-l plânge.
Strânge bade cât îl vrea,
Eu oi plânge ş'oi tăcea.*

*Cântă cucu 'n dumbrăv-ţă,
Mândra şede la ulţă.
Dar badea când venea,
El din grai aşa grăia:
De te-aş avea eu pe tine,
M'aş da murgul de sub mine.
Măi badiţă badiţele,
Vin' la malca şi mă cere.
Dă m'o da, dă nu m'o da,
M'o da codrii şi frunza.
Când m-oi face mânăoasă,
Eu m-oi duce bucuroasă,
Fără cercel şi măgele,
Fără voia maicii mele.*

*Frunză verde-a fost şi nu-l,
Am fost drogă oarecul,
Dar acuma nimănu-l.
Dar dacă mă-ntorc frumos,
Iară-s dragă cu-s am fost.*

*Până ce eu nu lubeam
Unde mă culcam dormeam,
Mă căutam pe bruşil goi
Şi credeam că-s perlini moi.
Dar de când eu lubesc,
N'am cap să mă odihnesc,
Că mă-ntorc pe perlini moi
Şi gândesc că-s bruşil goi.*

(Publicaţie de d. prof. Moise Colarov în „Monografia circumscriptiei Pârneaşa”, 1928).

P. S. Sa Episcopul Grigorie G. Comşa, membru onorabil al Adunării Episcopilor Române, preşedintele secţiei Arad a Ligii Antirevizioniste.

Românilor împotriva întregii națiuni ungurești, cât și de sentimentele Ungurilor contra Românilor (aufs äusserste aufgebrachte Gemüther der Walachen gegen die ganze ungarische Nation), iar în scrisoarea din aceeași zi către baronul Bruckenthal accentua din nou marea ură națională și confesională a Românilor față de Unguri și a acestora față de Români (auf das äusserste gebrachte Nation und Religionshass, welche sich in allen Angelegenheiten zwischen Ungarn und Walachen zeigt).

Atât de convinsă era toată lumea că răscoala lui Horia forma începutul unei mari revoluții a Românilor împotriva Ungurilor, încât județul Hunedoarei amintea în memoriul amintit din 30 Noembrie 1784, că în cazul în care turburările vor ține până în primăvara viitoare, sunt temeri că se vor răscula toți Români din Transilvania, Banat, Muntenia și Moldova contra nației ungurești. Între Maghiarii cuprinși de panică se răspândeau cele mai alarmante știri: că Horia a cerut ajutor din Principatele românești, că se pregătea să intre în Transilvania în primăvara anului 1785 o armată de 30.000 moldoveni în sprijinul răsculaților; că Turcii năvălesc pe la Orșova cu 25.000 oameni ca să dea ajutor lui Horia. Chiar și ambasadorul Austriei la Constantinopol scria, peste câțiva ani, cancelarului Kaunitz, că Horia a trimis emisari la voievodul Moldovei cerându-i ajutorul contra Ungurilor, iar Frederic al Prusiei bănuia că armele, despre care îi scrisese ambasadorul său dela Constantinopol că le trimite Poarta în Bosnia, erau trimise răsculaților din Ardeal.

Numai convingerea aceasta, că revoluția lui Horia a urmărit exterminarea nației ungurești, explică furia extraordinară deslănuțită, după moartea lui Iosif II. în unele județe ardelenice, împotriva elementului românesc. Ungurii din județul Hunedoarei cereau destituirea celor câțiva români care reușise să ajungă în slujbe de stat (Iosif Meheși, Aron Pop, etc.), pentru simplul motiv că făceau parte din aceeași nație ca și Horia. Violența expresiilor și ura sălbatică ce izbucnesc ca un torent vijelios din acest memoriu contra neamului românesc — nu împotriva iobagilor români ci împotriva Românilor ca rasă — fac din el un exemplu unic al șovinismului patologic.

Răscoala lui Horia a fost deci întâia încercare sângeroasă, dureros de sângeroasă chiar, a Românilor din Ardeal de a frânge cătușele robiei ungurești. Aceasta este importanța ei în istoria luptelor noastre de emancipare. Caracterul de-o necruțătoare violență al ei, precum și brutalitatea represivă naprasnică care i-a urmat, a adâncit prăpastia dintre cele două neamuri: Români și Unguri. Amintirea ei s'a păstrat vie și puternică și la unii și la alții, devenind unul din elementele care i-au ținut depărtați sufletește. Tocmai din acest motiv, guvernele ungurești de mai târziu nu îngăduiau nici un act în măsură a răscoli, în sufletul neamului nostru de peste Carpați aducerile aminte ale acelor vremuri de urgie. De aceea, la 1884, n'a fost îngăduit nici congresul bise-

ricesc al mitropoliei ortodoxe ardelenice, guvernul motivându-și opreliștea cu teama exprimată față de membrii congresului pot folosi prilejul adunării lor la Sibiu ca să comemoreze pe Horia și să vorbească despre dansul, alimentând prin aceasta ura față de națiunea maghiară. De aceea a fost prohibită introducerea în Transilvania a frumoasei monografii *Revoluțiunea lui Horia* a lui Nicolae Densusianu și a conferințelor *Moșii și Curcanii* ale lui Alexandru Odobescu, iar când unul din membrii societății studențești *Petru Maior* dela Budapesta a scris o piesă de teatru, cu subiectul luat din această revoluție, guvernul a interzis funcționarea societății.

Amintirea ei însă, cu toate eforturile Budapestei nu a putut fi smulșă din conștiința nației noastre. Ea a trait și va trăi atât timp cât va trăi neamul însuși, a cărui soartă au vrut să o ușureze și pentru care au fost frânți pe roata eroii martiri dela 1784.

Z. Păclișanu.

MONUMENTE ISTORICE

Fosta mănăstire româno-sârbească a reședinței episcopale de vară depe vremuri din suburbiul Gai, a bisericii românească ortodoxă. E unul dintre cele mai vechi monumente din Arad.

Exemple de vrednicie arădană

— O hotărîre istorică dela 1861 a șiclauanilor —

Ziarul „Alföld“ I, 63, 15. X. 1861, p. 1, col. 1, publică în traducere ungurească exemplara hotărîre de mai jos, adevărat document istoric, pe care regretăm că neștiindu-i textul românesc și neștiind dacă acela mai există pe undeva sau ba, trebuiește să o dăm într-o versiune modernizată, după traducerea publicată depe românește de ziarul amintit:

«Stimate Domnule Prim-Pretor!
«În urma hotărîrii unanime a populației comunei Șiclău, s'a trecut astăzi, 24 Sept. st. v., 7 Oct. st. n., în proces-verbal, **declarația privitoare la limba română: că aceasta se decretă limbă oficială cu privire la orice lucru, atât din interiorul cât și din afara plășii.** Acest proces-verbal s'a și trimis congregației jud. Arad, ca să o publice. Al doilea exemplar s'a depus în arhiva comunei, **ca să servească de îndreptar consiliului comunal, care dacă va proceda contrar aceluia, se va considera demis din fruntea comunei;** al treilea exemplar s'a predat arhivei consistoriului eparhial.

Drept ce noi subscrișii, în baza legilor existente, în baza stințeniei egalității, în baza diplomei din 20 Octombrie 1860, și deasemenea în baza decretului imperial din ziua aceea, Te înștiințăm: **că de acum și în vecii vecilor, nu vom mai primi rezoluții și porunci decât numai și numai dacă sunt redactate în limba românească, care e limba oficială a comunei și a locuitorilor ei,** și excludem odată și pentru totdeauna pe toate cele redactate în altă limbă; deasemenea toate agendele comunei se vor face în această limbă, lucru pe care îl aducem cu toată satisfacția la cunoștința publică».

Procesul-verbal purta 127 semnături, cari spre regretul nostru au fost suprimate de redacția maghiară. A fost adresat adm-

nistratorului de plasă Gh. Constantin, român prin naștere.

O altă comună vrednică: Șiria

„Alföld“ I, 69, 22 X. 1861, col. 3, publică între informații știrea că primăria Șiria a hotărît să nu mai primească decât acte scrise în românește și să nu mai corespunde decât românește altor cu autoritățile administrative superioare sau cu justiția, cât și cu guvernul țării.

Idem, I, 72, 25 X. 1861, p. 2, publică un articol de instigație în legătură cu faptul că o mare delegație de șirieni, condusă de K—s și D—s, a prezintat la 23 X crt. comisarului ministerial al Aradului o hotărîre, prin care **introduc limba română ca limbă oficială și declară că nu vor răspunde la nici un fel de adrese scrise în altă limbă.**

Ibid. I, 74, 27 X. 1861 p. 5, anunță că comisarul ministerial al Aradului (locuitorul de prefect) a răspuns acestei delega-

ției că în administrația interioară a comunei pot să întrebuințeze limba românească, dar în corespondența cu dansul numai limba ungurească.

Delegația — adaugă ziarul — **a declarat că nu se va opri până la Viena.**

La Curtici s'a dat foc șurii unuia care n'a semnat protestul contra limbii ungurești

Dovadă că această mișcare a fost generală sub absolutism în județul nostru, sunt informațiile următoare din același ziar deakist:

„Alföld“, I, 74, 27 X. 1861, p. 5 rectifică știrea ce-a dat-o în no 73, 26 X 1861, p. 3, prin care anunșase că la Curtici s'a dat foc șurii fostului subprefect Vörös Antal, și că populația a călătat să împiedice stingerea; spune că nu e vorba de șura fostului subprefect ci de a unui țaran român din Curtici, care nu a aderat la protestul unanim al comunei împotriva limbii maghiare.

Toponimie arădană

D. dr. Sever Pop, asistent universitar la Cluj, a descoperit mai anii trecuți, cercetând la fața locului limbajul românesc din Arad și din județul Aradului, un document cu fostului caracteristic: cuvântul *mișel* conservat în toponimie cu înțelesul său medieval, însemnând adică: *sărac*, după latinescul miser. Se chiamă astfel o stradă, *Ulița mișelilor*, în Micălaca, vechi cartier arădan, până deunăzi sat independent.

Ar fi bine ca primăria să schimbe noul nume ce eventual îl va fi de-a acesteia străzi, redându-i numele de demult. Fiindcă avem datoria să conservăm fiecare dovadă a românității acestor locuri.

Ca dovadă a absenței ungurilor în vechiul trecut al Aradu-

lui, vom cita în acest loc din cartea «Monografia circumscripției Pârnea» a d. lui prof. Moise Colarov (pag. 16), următoarea toponimie a vecinătății dinspre Ceala și Bodrogu-Nou a Aradului:

Căsoaie, Topolăvăj, Iarac sau Roata, Moltăreț (baltă cu ciulinii), Cotu lui Novac, Șurile la bisericuță sau Biserica turcească, Cetatea turcească sau Grădiște, Mura (baltă cu lipitori), Bărania, Opâncioara, Geala, Jomba, Chelviz, Dughibara, Huncove, Mortvac, linia lui Cocioabă, Suvirici, Romanda, Rătu vasii, Rătu afund, Rătu cu plopi, Târsete, Poiana la Cruce, Hada, Șimova-cea, Seliștea, Pârăul Rascaniței, Podul Paicoșului, Poiana cu spini, Vizuini, Casa lui Picu, Lenia Jidovului, Cotoroacea, Pârăul lui Ghica, Dealu mic și Dealu Mare, Tolmacea.

Evreii în Arad

Din cartea epuigată „Evreii pământeni și pământeni“ a regretatului Bogdan-Duică:

„Aradul admise în 1717 tăii săi evrei: Isac, și Mayer, Isac este întâiul evreu în acest oraș. La 1742 în Arad 6 familii. Ar fi fost mulți dacă guvernul nu l-ar fi oprit așezarea odată, la 1742 ei aveau o casă mărugaciuni, între sârbi; cerșii se ia dări mici; erau de bănuiala guvernului, face servicii de spionaj și drept națiune: heber nem. 1745 erau 12 familii; în 1751 erau tot 12 familii; la 1754 24 familii; la 1758 destui ca să poată clădi o gogă mică, iar la 1764 și seră și un rabin. Exact în 1764 stă recensământul din Arad. Erau 81 de suflete, 17 băieți, 19 băieți, 26 fete. Evreii arendași adaugă pe rabin un judecător național când până la 1785 ei sunt 41 de familii, cu mai puțin de 200 suflete. La capătul lor epoci în Arad, epoca de aur, ei și-au putut deschide școala.

„În două generații de alcatușeră toată viața: cu sinagoga, justiția și școala.

Epoca a doua o condusă de binul *Aron Chorin* (1786-1817) care deschide o școală reească. Cu sfatul lui Chorin trăiesc așa de bine înmulțesc fare. Pe la 1817. Atunci se începu în Arad unei sinagogi mari. În 1820 de suflete. La 1860 se făcuseră la 6910 în Arad aradanii aleseră în 1867 și un deputat evreu, pe binului Chorin.

La 1894 consiliul comunal al Aradului avea 40 de evrei. În trei generații, ceriră Aradul.”

²⁾ V. despre trecutul în Arad și Gaal Jenő, Arad leirása, p. 604—607 (ibid., și organizațiile lor); Marki, II, 757, seq.

UNGURII DIN ȚINUTUL ARADULUI

Precum am arătat și cu alți prilej („Cuvântul” din 7 Nov. 1931 și „Hotarul”, no. 6 din Oct. 1933), nu se poate produce nicio singură dovadă că înainte de tălari ar fi fost în ținutul Aradului vreo penetrație maghiară. Granița arădiană de astăzi era granița între români și unguri și-acum 900 de ani, când se apropia sfârșitul domniei lui Ștefan Iul, și lucrul acesta l-a recunoscut și un istoric maghiar, Francisc Eckhardt, în a sa „istorie a Ungariei” tipărită anul trecut (pag. 21). Abia peste o sută de ani — secolul al 12-lea — se începe o influență ungurească, prin intermediul mănăstirilor. Mai degrabă însă se poate spune că influența era dela noi asupra ungarilor, fiindcă legăturile încep să se observe din această vreme, merg de-aici încolo; mănăstirile cu patroni ereditari de aici, stăpân peste moșii din ținuturile ocupate de unguri, dau vlădici și alte fețe bisericicești bisericilor maghiare. Oricum ar fi, legăturile acestea bisericicești nu dovedesc nicio penetrație etnică. Nicio dovadă a unei asemenea penetrații nu se poate produce înainte de Angevini, adică înainte de epoca feudalismului.

În noua epocă, a înstrăinării de proprietăți și a maghiarizării celor ajunși în rândul nemeșilor feudali, e mai presus de îndoială că în jurul domniilor de pământ se vor fi format și aici nimuscule insule maghiare, totuși cum penetrația maghiară din secolele 18—19 (exceptând colonizările) s'a întâmplat în județul Aradului în legătură cu domniile de pământ începutului acestuia de penetrație maghiară i-a pus însă capăt ocupația turcească (sec. 16). O mărturisesc înșiși istoricii maghiari ai Aradului. „După 1566 — spune Márki în vol. II al „Ist. Aradului”, pag. 174, — moștile profești (adecă catolice) s'au prăpădit total, iar cele mai multe vechi familii nemeșești (deci minus unele românești, n. n.), și-au căutat fericirea aiurea”. Același istoric spune în „Osztrák-magy. mon. Irásban és képen”, pag. 445, că „după plecarea turcilor români au dat năvală spre câmpia arădiană, luând locul dejnut înaintea turcilor de unguri” (adecă de moșterii unguri), iar într'alt, loc („Peró lézadásá, Budapest 1893, p. 14) că: „In războaiele contra turcilor, ungarul (de aici, n. n.) au fost aproape total desființați”. Așijderea constată dispariția totală a proprietății catolice din ținutul Somogyi, în „Arad vm. néprajzi leirása”, vol. III. P. I. din „Arad monogr.”, 1912, p. 4, iar în altă parte — ibid., p. 5 — dispariția ungarilor de aici și întărirea străinilor.

Prin urmare:
Ungurii de astăzi din ținutul Aradului sunt unguri noi.
Unii — câțiva — au venit încoace singuri sau rătăcindu-se pe-aici. Ceilalți sunt colonizați.
La Arad — așezare românească, dela 1607 românească și sârbească, cu respectiva coloratură turcească în timpul ocupației musulmane care a făcut din ea oraș, românească, sâr-

bească și'n mică măsură germană după turci, — întâii unguri apar la începutul sec. 18 (cf. Fábán, Arad leirása, p. 151). La 1774 românii reprezentau încă circa 70% din totalul populației și circa 60% din totalul proprietărilor de case; la începutul sec. al XIX-lea orașul e a încă tot românesc, sârbesc și nemeșesc, și în măsură mică de tot unguresc¹⁾.

În județ, după monografia oficială „Arad vármegye és Arad szab. kir. város néprajzi leirása”, (vol. III, P. I, 1912, din Monografia județului), capitolul „Arad megye magyar népe”, de dr. Iuliu Somogyi, erau la începutul secolului nostru unguri în următoarele sate arădane: Radna, Păuliș, Gioroc, Fakert, Sântana, Zimand, Zimanducz, Peregul-Mic, Iratoșul Mare, Variașul-Mare, Semlac, Rovne, (Pecica-Maghiară), Curtici, Macea, Gănceri (Otlaca), Giula-Vârșand, Socodor, Șumand, Hărdăii (Pădureni), Chișineu, Sărin, Belzerind, Iermata-Neagră, Adea, Vădas, Simonești, Țipar (Szaparyiget), Olari (Vârșand), Sântana, Șiria, Pâncola, Ineu, Cermei, Șilindia, Satu-Mic, Șebiş. (Lipsește Idvinșul, Șofronia și Tornea, cari acum trei decenii nu erau decât moșii cu câte-o minusculă colonie de muncitori, și Nădlacul, cu unguri în mică minoritate, aparținător pe-atunci Cenadului. Mai lipsesc satele unde nu se aflau decât câteva familii de unguri; vom vorbi totuși mai la vale și despre ele).

Dintre satele de mai sus, următoarele lipsesc cu totul din lista satelor arădane, la Fábán. Arad vm. leirása, II., 1835, (inedit, ms, la Palatul Cultural din Arad): Fakert, Sântana, Zimand, Zimanducz, Peregul-Mic, Simonești, Țipar, Satu-Mic, Șiria maghiară (Vilagășul). Sunt sate de coloniști aduși după 1835. Variașul și Iratoșul Mare erau la 1835 moșii („puste”) cu câte-o mică colonie de muncitori agricoli, întâiul cu 98, al doilea cu 88 de case (cf. Fábán, I. c., p. 78—80).

În următoarele nu erau la data aceea unguri: Șumand (se vorbea însă ungurește, fiindcă erau 693 de evrei, cf. Fabian, I. c., 91, și fiindcă era administrație de plasă); Macea (p. 96); Otlaca (p. 126); Șilindia (p. 173); Cermei (p. 149); Radna (p. 22)²⁾. Amințita monografie oficială dela 1912 a lui Somogyi (pag. 257—265) arată despre vechimea și originea acestor unguri următoarele:

În plasa Radnei, la Radna și Păuliș, ungarul „s'au așezat răzleț, ca meseriași și funcționari”. cf. pag. 263. (La 1835 erau la Radna numai români și o seamă de bulgari catolici, „ziși și șoacăși”, Fábán, I. c., p. 22; — la Păulișul-Vechi erau față de 1673

¹⁾ V. în „Ecoul”, „Meseriași rom. din Arad”. Deasemenea: dr. Gh. Ciuhandu: „Să cucerim ce-avem de cucerit”, în Tribuna Nouă (Arad), 1931.

²⁾ La Șumand erau după recensământul oficial dela 1900 1231, la Macea 857, la Otlaca 483, la Șilindia 514, la Cermei 1592, la Radna 755, cf. Rusu-Șirianu, Românii din statul ungar, 1904, p. 78, 80, 82, 83.

români ortodocși, 223 „papistași”, „și câțiva unguri reformați”, iar la Păulișul-Nou 47 de case nemeșești, de coloniști dela 1777, — cf. ibid., p. 20 și 50).

Ungurii dela Gioroc sunt în majoritate coloniști ciangăi (din Bucovina) și săcui împroprietăriți cu pământ dela stat și dela comună, — cf. Somogyi, p. 258. Satul e nou, pe ruinele unuia vechi, numit la fel, distrus la sfârșitul evului mediu; la 1835 era încă „praedium”, — cf. ibid.; la 1835 însă avea trei biserică, ortodoxă, catolică și reformată, iar locuitorii îi erau români, unguri și nemeși, — cf. Fábán, I. c., p. 18; românii nu pot fi noi, iar ungurii nu pot să fie decât coloniști, după ce satul a fost întâi „praedium” nemeșesc.¹⁾

Satele Livada (Fakert), Sântana, Zimandul-Nou, Zimanducz, s'au înființat la mijlocul secolului trecut (1842—52); cei din Livada au fost aduși din pușta Szent-Tamas, cei din Zimandul Nou sunt din jud. Nograd, cei din Zimanducz din jud. Heves, și cei din Sântana din Cenad, — cf. Somogyi, I. c. 257.²⁾

Ungurii din Peregul-Mic sunt din jud. Szabolcs, dela 1787, cf. Somogyi, I. c. 263, și Fabian, I. c., p. 34.

Cei din Iratoș „sunt veniți acum 60—80 de ani din Ungaria nordică”, cf. Somogyi 263³⁾.

Colonia dela Variaș e după Fr. Pestly dela 1771, după Somogyi, I. c. 263, dela 1828; la 1835 (v. mai sus la Fabian, I. c.) avea 98 de case⁴⁾.

La Semlac, „ungurii sunt pușini, și și aceia intruși, ca intelectuali sau slugi”, cf. Somogyi, I. c. 263. Începuseră să pătrundă în sat cu câțiva ani înainte de 1835, — cf. Fabian I. c. p. 32—33.

Colonia Rovine (Pecica-Maghiară) „s'a înființat virtual la 1753”, cf. Somogyi, I. c. 262. În recensămintele dela mijlocul sec. 18 ungarul figurează sub titlul

¹⁾ De notat pentru vechimea românească a acestui sat de lângă vechiul Orod: un sat, o moșie și un părau Giorocelul, o vale și două sate Giorocul-Mare, nu departe de satele Orodului, Orodul de sus și Orodul de jos, se află și în Dolj, cf. Marele Dicț. Geogr. al Rom. III, p. 532-3 și IV fasc. IV, p. 603; un Gioroc e în Banat; în Nitra, județ cu străvechi așezări românești (cf. Drăganu, „Românii în sec. IX—XIV, după toponimie și onomastică”, 170, passim, și art. noastre „Expansiunea rom. peste Tisa” în „Cuvântul” din 15 și 23 Apr. 1933) este un Gyarak, în sec. al XIII Gyrok, Gyrok (cf. Nyitra vm. 1893 p. 50). Pentru probabila legătură dintre ele, vezi următoarea toponomie arădiană a Nitrei: Seleuș, Kér, Ban Keszi, Ardancz, Gellenfalu, Șeg, Kelecsény, iar în învecinata Bratislava, Szihony, Csentefta (Csenteftalva), Magyarát, Nyék, (1245 Neku), Botszeg, ș. a., plus un Csanad.

²⁾ La 1900 erau în Livada 259 români, la Sântana 42, la Zimandul-Nou 16, — cf. Rusu-Șirianu, I. c. 78. — Zimandul (azi Gheorghe Pop de Băsești) lipsește din lista lui Somogyi; la 1835 nu exista, — v. mai sus, Fabian, I. c.

³⁾ La 1900 erau aici 63 români, cf. R. Șirianu, I. c. 81.

⁴⁾ La 1900 erau 106 români, cf. R. Șirianu, I. c. 81.

„advenae”, și românii sunt cialși în locul întâi¹⁾.

La Curtici și la Macea elementul unguresc îl alcătuiau la 1900 slugile și angajații lălitundiarilor, „la cari se adaugă, firește, slujbașii publici; așa a obșnuit să ia ființă elementul unguresc în comunele mixte mai populate ale județului Arad”, cf. Somogyi, I. c., p. 258 — La 1835 Curticiul era românesc, „cu pușini catolici”, alărători de parohia din Sântana; Macea era exclusiv românească, — cf. Fabian, I. c., p. 95—96.

Ungurii din Otlaca (la 1835 niciunul, cf. Fabian, I. c., la 1900 204, cf. Rusu-Șirianu, I. c.) „s'au introdus răzleț”, cf. Somogyi, I. c., 260.

La Giula-Vârșand (unde la 1835, cf. Fabian, I. c. 129, erau 457 de „nemeși și unguri”) ungarul sunt colonizați din jud. Heves, — cf. Somogyi, I. c., 260.

La Socodor „pușini unguri s'au așezat răzleț și pe neobservate”, cf. Somogyi, I. c. 262. Erau la 1835 474 catolici unguri, cf. Fabian I. c. 127, iar la 1900 947, cf. Rusu-Șirianu, I. c. 80.

La Șumand, Somogy, p. 261, lasă să se înțeleagă c'ar fi vechi; la 1835 însă, precum s'a văzut mai sus (Fabian, I. c. 91), nu existau.

La Hărdăii ar fi deasemenea vechi (Somogyi, I. c. 260); în listele de parohii catolice satul nu e pomenit în nici o epocă; arhiva bisericii reformate e dela 1786 (cf. Márki, Arad tört. II. 753); la 1835 trei sferturi din populație erau unguri, iar un sfert români (cf. Fabian, I. c. 133); biserica și școala românească (ortod.) sunt pomenite și la 1798 (cf. Márki, ibid. 747).

Despre ungarul din Chișineu, Somogyi I. c. 261 n'are nici o altă mențiune decât că sunt. La 1835 „șapte optimi din populație” erau români ortodocși și o optime catolici, „cari vorbesc ungurește, nemeșește și slovecește”, cf. Fabian I. c. 123. La începutul sec. al XVIII-lea satul era puștiu (cf. Somogyi ibid.); deci cu atât mai puțin cei ce „vorbesc” la 1835 ungurește, se pot socoti unguri vechi.

La Sărin (străvechiul Zeleni — Săleni) ungarul sunt veniți din jud. Bihar, Szabolcs, și Bereg, cf. Somogyi, I. c. 261. La 1835 satul era „în general” unguresc protestant, cf. Fabian I. c. 132—3²⁾.

Satul Luntreni (Belzerind) e dela 1800 pe locul de azi, pe un alt loc exista la 1731, și Somogyi, I. c. 260 ne lasă să înțelegem că e o continuitate între populația celor două așezări. Toți așa s'au mulat sau s'au refăcut și alte sate, dar nu e de multeori nicio legătură între vechea și noua lor populație. (Coloniile ungurești dintre Arad—Curtici—Sântana sunt pe locul unor sate medievale românești, ca Ivul, Deșcheni, etc.

¹⁾ La 1900 erau 416 ortodocși și 29 uniți; români, fără să figureze în statistică niciun sârb, erau 106, — cf. R. Șirianu 81.

²⁾ La 1900 erau în sat 63 ortodocși și 2 uniți, însă numai 49 români (sârb niciunul) cf. Rusu-Șirianu, I. c. 80.

Aradul-Nou a fost înainte de șvabi românesc, la fel Glogovățul¹⁾.

La Iermata-Neagră s'au suprapus trei rânduri de coloniști unguri, în sec. XVIII—XIX, veniți din părțile Dobrișinului și depela Gyöngyös; sunt între ei și rusneci ungarizați, — cf. Somogyi I. c. 260—261. — Pe vremea năvălirii tătarilor era aici voivod, deci satul era românesc, cf. Márki, Arad tört. I. 231²⁾.

Adea e veche așezare românească, pe vremea năvălirii tătarilor cu voivod³⁾ în timpul revoluției lui Horea, preotul ortodox de aici era cu răsculații⁴⁾. La 1835 (cf. Fabian, I. c. 138) era deja „localitate ungurească”. Ungurii de-aici sunt aduși din jud. Sălaj, Bihor, dintre Dunăre și Tisa, din jud. Bichiș, Ciongrad și Heves, cf. Somogy, I. c. 260 după Pesti Frigyes⁵⁾.

Vădasul a fost distrus de ungarul lui Rákoczy, iar după 1711 populația a revenit în sat. Ar reieși din această arătare a lui Somogy, I. c. 261, că e vorba de plecarea și de revenirea unei populații ungurești; dar la 1835 populația era jumătate ungurească și jumătate românească, românii cu biserică ortodoxă a cărei arhivă data dela 1668, iar ungarul cu biserică reformată făcută la 1832, — cf. Fabian, I. c. 141. (La 1900, fără să se pomenească în sat v'ru un sârb, erau 628 ortodocși și 4 uniți, dar numai 532 români, — cf. Rusu-Șirianu, I. c. 80).

Colonia Simonești (Simonyfalva) e înființată la 1883 și întârită la 1892; coloniștii de-aici sunt dela Bățana și din jud. Csongrad, cf. Somogyi, I. c. 262 (La 1900, — la 17, respectiv 8 ani dela înființarea coloniei, — se aflau în sat 17 ortodocși și 6 uniți, iar români 17, — cf. Rusu-Șirianu, I. c. 80).

Tot atât de nouă, înființată la 1883, cu coloniști de pe marginea jud. Cenad, e și colonia Țipar (Szaparyiget), cf. Somogyi, I. c. 262, unde deasemenea la 17 ani dela înființarea coloniei se aflau deja 55 români (56 ortodocși și 5 uniți), — cf. Rusu-Șirianu, I. c. 80).

Satul Olari (Vârșandul-Nou) e colonie mai nouă, de unguri aduși de peste Dunăre și dela Oroszaza la 1792, cf. Somogyi, I. c. 264 La 1900 — cf. Rusu-Șirianu I. c. 83 — erau în sat 791 ortodocși, dar numai (!) 80 români (sârb niciunul); se va fi numit o parte a lui Olahfalva din cauză că erau atâția români, sau fiindcă e și aceasta o veche așezare românească? Despre învecinatul Vârșand românesc, Fabian scrie la 1835 (pag. 99) că sunt în sat și unguri, și „acești unguri și-au făcut biserica cu ocazia colonizării lor, acum vreo 40 de ani”; colonia a fost alăturată deci la început satului românesc, de care apoi s'a rupt.

¹⁾ La 1900 erau în Belzerind 22 români, — cf. Rusu-Șirianu, ibid.

²⁾ La 1900 erau 75 ortodocși și 2 uniți, dar numai 16 români (sârb niciunul) cf. Rusu-Șirianu ibid. Aveau la sfârșitul sec. 19 parohie ortodoxă — cf. Márki, I. c. II, 747.

³⁾ Márki, I. c. I, 222.

⁴⁾ Ibid II, 743.

⁵⁾ La 1900 erau 38 de români, cf. Rusu-Șirianu, ibid. De notat: Hotarul satului are nume românești

UNGURII DIN ȚINUTUL ARADULUI

(Continuare din pag 7)

Despre ungurii din *Sântana, Siria, Galșa, Pâncota, Somogyi* nu se pronunță, mărghinindu-se să-și amintească (pag. 264).

La 1835 erau la *Sântana*, „1/4 maghiari iar restul germani de bun sânge, porniți spre maghiarizare”, cf. Fabian I c. p. 91. Satul e însă coonie de după turci; prezența ungarilor o explică faptul că a fost într-o vreme aici prefectura județului.

Siria era încă la 1835 românească, dar se sporea „de câțiva ani cu coloniștii unguri, germani și slovaci ce se ’nmulțesc zi de zi”, — cf. Fabian, I. c. 87.

Galșa avea la 1835, 2239 suflete, „cari, exceptând pe unii catolici slovaci și unguri, sunt în genere valahi ortodocși”, — cf. Fabian, I. c. p. 101.

Pâncota, sat cu cele mai vestite târguri din județ, era la 1835, după Fabian, maghiară, germană și firește românească, — cf. Fabian, I. c. 89. Vechimea germanilor se știe că nu merge dincolo de turci. A ungarilor să fie oare o excepție dela regula ce s'a putut fixa din cele de până aci? Adevărat că *Pâncota* a fost dela Angevini până câtră turci protopopiat catolic. Dar s'au menținut ungurii aici și sub slăpâniea turcească, numai pentru că istoricii unguri trec peste această epocă? In ce-i privește pe români, Marki I. c. II. 750, menționează un preot român, dela 1788. Avea de fapt pe vremea aceea trei preoți români.

Ineu a fost într-o vreme cel mai influențat din tot județul de principatul protestant al Ardealului. Sub turci însă, ungurii (cei de rând, fiindcă ceilalți vor fi tuțit-o ca toți moșierii maghiari din ținut) fug din Ineu în două rânduri, la Micălaca și Mîniș, la 1595 și între 1658—1693, și le-au locul românii, — cf. Somogyi Aradm. Ieirăsa, 114. (La Mîniș și Micălaca n'au putut rămânea, fiindcă amândouă localitățile se pomeneșc mereu cu etnic românească, slovacă și germană, cf. Fabian, I. c. 152—3.

Cermeiul era la 1835 numai românesc, cf. Fabian, I. c. 149; ungurii sunt din prima jumătate a sec. XIX-lea, din județele Heveș, Bichis și Bihor. cf. Somogyi, Aradm. néprajzi Ieirăsa, p. 259.

Silindia era la 1835 în întregime românească, cf. Fabian, I. c. 173; ungurii sunt veniți apoi, din Pecica Maghiară, Bătanea și jud. Hont, — cf. Somogyi, I. c. p. 264.

Colonia Satu-Mic (*Dezsökaza*) e dela 1866, cu unguri depe marginea jud. Cenad și din jud. Csongrad, — cf. Somogyi I. c. 264.

Despre ungurii din *Șebis*, Somogyi, I. c. 259, spune că „păstrează mai multe trăsături vechi”. La 1835 Fabian, I. c. 158, găsea că jumătate din sat e unguresc. La 1900 erau 1072 unguri (cu evrei cu tot) și 1025 români (ortodocși erau 1034, iar uniți 14),

14) La 1833 locuitorii Micălăcii erau „toți valahi ortodocși”, — cf. Fabian, I. c. 37; la fel erau „aproape toți valahi ortodocși” la Mîniș-ibid. 49.

— cf. Rusu-Șirianu, I. c. 79. Și românii și protestanții au căpătat îngăduință să-și zidească biserica la 1774; protestanții și-au zidit o la 1783 pe locul unei ruinate, — cf. Marki, I. c. II. 745, 752; va fi fost însă cea veche ungurească, după ce se cunoaște proselitismul printre românii din aceste părți făcut de protestanții ardeleni? Biserica catolică n'a fost în comună niciodată, cf. Marki, I. c. 720, passim, deci chiar dacă ar fi fost acolo unguri pe vremea protestantismului, înainte de protestantism nu erau.

Din lista lui Somogyi lipsesc ungurii flotanți, slujbașii de stat și slugile boierești din celelalte sate ale județului Arad, din cari, precum a spus-o la rubrica Curticiului, se alcătuește „obișnuit” elementul unguresc al satelor mixte arădane. Pentru complectare vom arăta deci următoarele, după Fabian, I. c.:

La *Moneasa* erau la 1835, 116 romano-catolici și 7 reformași, cu naționalitatea nearătată, — pag. 215

La *Gurahonțului* nu era la 1835 niciun ungur, ci toți erau „valahi ortodocși”, pag. 194.

La *Bocsâg* erau „câțiva catolici și protestanți”, cu naționalitatea neindicată, pag. 165.

La *Dezna*, la fel: „câțiva catolici”, — pag. 160—161.

La *Mocrea* erau 264 slovaci auguslini, — pag. 162.

La *Chireluș* „puțini catolici de naționalitate moravă”, pag. 136.

La *Buteni* „câțiva foarte puțini unguri, nemți și slovaci”, restul valahi ortodocși, — pag. 157.

Nu mai la *Săvârșin*, cu „majoritate valahă ortodoxă, erau mai în număr („circa 245 unguri și nemți”), și aveau biserică, — pag. 26.

In toate celelalte sate arădane, Fabian n'a găsit la 1835 nici atâția unguri măcar, să-i poată trece sub foarte modestul „câțiva”.

Singuri, prin urmare, ungurii din Hărdăi și din Șebis, unde însă înainte de protestantism nu se pomenește parohie sau biserică catolică, deci ungurescă, nu sunt orătași de istoricii maghiari ca fiind veniți de undeva în ultimele două secole.

E întrebare, și cercelările viitoare ni-o vor devedi, dacă trecutul unguresc merge fără întrerupere până la protestantism măcar în aceste două sate.

Din raiul hortist

„Magyarság” din 13 Oct. crt. anunță, că ministerul de finanțe unguresc a dat administrațiilor financiare un ordin secret ca să înscrie în cărțile funduare ca datorii impozitele restante, și că în urma acestui ordin s'au scos la Kiskunhalas la licitație 500 de imobile.

Ziarul budapestan adaugă la știrea aceasta declarația celor dela administrația financiară, că cetățenii din Kiskunhalas sunt foarte buni platnici, dar au rămas în restanță cu impozitul pentru că, cu cea mai mare bunăvoință, n'au de unde plăti.

Un profet al desrobirii poetul Ion Tripa

Acum vreo trei ani profesorul Al. Constantinescu actualul vicepreședinte al comisiei interimare a Aradului, a dat la o parte într-o conferință ce-a ținut-o n cadrele Ateneului Popular, colbul nemeritului uitării ce acopere opera poetică a celui mai mare și mai uitat poet român ce l-am avut în acest ținut: a notarului sătesc Ion Tripa.

Fapta d-lui prof. Al. Constantinescu se cuv-ne urmată. Numele lui Ion Tripa nu poate lipsi din nomenclatura străzilor arădane, și dacă

mânilor dela aceeaș graniță etnică, nu va putea să lipsească dintre viitoarele podoabe ale acestui oraș de frontieră

Reproducem aci câteva dintre poeziile iredentiste ale acestui cântăreț al desrobirii, tipărite sub titlul „Poesii”, cu ortografia de pe vremea aceea, la 1882, la Tipografia Diecezană din Arad. Unele dintre ele sunt cunoscute și cântate îndeobște, dar Aradul se va ’nvrednici vredodată să-și înlocuiască statuile și busturile străine ce

le mai are prin parcurile blice, monumentul ace care a cântat ca puțini de poezii de sub jugul și ziua mare a desrobirii în abia prin excepție mai câte c'neva cine li-i autg Vom adăuga că în afară poeziile naționaliste tipărite a rămas după Ion Tripa mare volum de poezii în nuscrite, în special anacretice, atât de românești, id de desăvârșite, încât vor mânea peste veacuri. Să găsi cineva să facă un de pietate editându-le?

Nainte Române!

Marșul lui Mihai Viteazul in bătălia dela Călugăreni.

Trompetele sună prin munți și câmpii,
La luptă cu toții ai Romei copii,
Națiunea vă chiamă, acum ori nici când
S'o scoateți din lanțul ce-o trage 'n mormânt!
Nainte Române cu armele 'n mâni
Și-ți apără țara de cruzii păgâni!

Strămoșii noștri încă luptau ca și lei
Dușmanii in sânge zăceau pe sub ei,
Și noi c'ai acestor urmași strănepoși
Lăsa ni-om națiunea junghiată de hoși?!
Nainte Române cu armele 'n mâni
Și-ți apără țara de cruzii păgâni!

Pământul acesta in lacrimi scaldat
Românii cu sânge l'au răscumpărat
Și-acuma tiranii înspăimântători
Ne calcă pământul pe a nost teritor!
Nainte Române cu armele 'n mâni
Și-ți apără țara de cruzii păgâni!

Stindardul națiunei e mândru, sublim,
Jurăm pentru dânsul cu toți să murim,
De cât in robie să fim subjuogați
Mai bine in luptă și glorificați!
Nainte Române cu armele 'n mâni
Și-ți apără țara de cruzii păgâni!

Curaș și virtute cu voia de fer
Românul acestea le are din ceri
Și astfel de arme când poși a purta
Mai crezi tu voinice că nu-i triumfa?
Nainte Române, căci cruzii păgâni
Fugi-vor de tine cu armele 'n mâni!

Către țara românească

Tu regină 'ntre regine,
Țară românească,
Dumnezeu să-ti dee bine
Și să te mărească!

Din pământul tău să creasca
Grânele de aur,
Iară munții tăi rodească
Cel mai scump tezaur!

Pe a ta câmpie grasă
Florile să înflorească
Și in iarba de mătăasă
Să se adumbrească.

Și in fluviile tale
Soarele se spele,
Să-ți producă minerale
Scoici, ghioci, mărgel!

Ceriu-ți tot senin să fie,
Norii tăi să piară,
Și in sinu-ți pe veșie
Fie primăvară!

Fiii tăi să se sporească
Mândri, in tărme,
Lumea 'ntreagă să simțească
A lor vitejie!

Să-ți mândrească viitorul
Prin o mare faptă
Căștigându-ți teritoriul
Ce-ai avut odată!

Ca să fii ca luna plină
Mândră, rotelată
Și să verși a ta lumină
Peste lumea toată!

A fi român...

A fi român adevărat,
E-un lucru binecuvântat,
E darul dela Dumnezeu,
E simțul sufletului meu!

A fi român dar renegat,
E cel mai ticălos păcat,
E baterea lui Dumnezeu,
Blestemul cel mai rău și greu!

Eu tot aceea îmi doresc,
Ca numai atât să trăiesc
Cât voi avea un simț curat
Să fiu român adevărat.

Și dacă doar in al meu sân
S'ar stinge simțul de român
Și aș cădea 'n acel păcat
Să fiu și eu un renegat,

Atunci, atunci pe-acest pământ
Să nu am loc nici in mormânt,
Ci-ajungă-mă blestemul greu,
Să pier bătut de Dumnezeu!

Sus opincă...

Sus opincă până poți,
Sus opincă sus!
Căci mai am vre o doi, trei
Sus opincă sus!
Și dacă te-i găuri,
Sus opincă sus!
Iarăși singur te-oi cărpi,
Sus opincă sus!
Unge-ți-oi curelele,
Sus opincă sus!
De-or scripi ca stelele,
Sus opincă sus!
La gurgui ț-oi pune flori,
Sus opincă sus!
Să miroase pân' la nori,
Sus opincă sus!
La nojiță zurgălău,
Sus opincă sus!
Să l' audă Dumnezeu,
Sus opincă sus!
Ca să vină aici la noi
Sus opincă sus!
Să ne scape de nevoi —
Sus opincă sus!

BIBLIOGRAFIE

Suplimentul duminical din Oct. crt. al lui „Budap Hirlap” publică o recenzie nată de Lambrecht Kálmán lumului al 2-lea (apărut în seria „Hungarologia” a turii tipografiei Universității Budapesta) din „A magyar néprajza”. Noul volum e de Ștefan Györfly și de Cs. Visky. Partea scrisă de Gy se ocupă de lucrurile 'n țară cu ocupațiile poporului ghlar, și recenzentul stăruie supra faptului că le tratează de puțin romantic decât Otto Hte mann. Adaugă că autorul a oar losit la capitolul păstoritului plome noi, referitoare la Kisk ság. Să 'nsemne oare remocr recenzentului că d. Györfly a elminat urmele românești dul carl cartea despre păstoritul ghlar a lui Hermann Otto magyar pásztorok nyelvkladup este într'adevăr — și foarte să tural — grozav de plină. Partea semnată de Carol Viat tratează despre lucruri in atun gere cu psihologia (nașter moartea, etc.)

La Budapesta a 'nceput să n pară, îngrijită de Nic. Asztai o revistă bibliografică, intitulă de „Könyvtári Szemle”.

Citiți și răspândiți

„Gazeta Antirevizionistă”

Considerațiuni asupra politicii Românilor din județul Arad, în veacul trecut

de Octavian Lupaș.

nceputul veacului al XIX-lea
rchează în istoria Românilor
județul Arad o epocă de
ri frământări naționale. Fac-
ii cari au contribuit în special
crearea acestei stări de luc-
i trebuie căutați pe de o parte
ideologia conducătorilor noștri
itici de atunci, ideologie for-
plată la 1791 în acel faimos
upplex libellus Valachorum", iar
de altă parte în situația cri-
i în care se aflau Românii
eparhia Aradului din punct
vedere al organizației lor
ericești.

Deși documentatul memoriu
zentat de episcopii Bob și Ada-
vici împăratului Leopold II nu
dus rezultatul dorit, totuși
st memoriu constituie unul
cele mai însemnate acte
lice din epoca redeșteptării
stre naționale, dat fiind că
n el s'au pus luptele noastre
baze de drepturi istorice.
știința acestor drepturi isto-
e a determinat pe Românii

biserică Psalmii lui David. („Fa-
milia", August, 1934 p. 46).

Lupta pentru desrobirea bise-
ricii românești se duce contra
Sârbilor și după revoluția din
1848, cu toate că între timp pe
scaunul episcopesc din Arad
ajunseră și episcopi români. Cât
de încordată era starea de spirit
între Români și Sârbi încă în
anul 1851, se poate constata din-
tr'o interesantă polemică ce s'a
angajat între ziarul „Sârbske
Novine" și „Gazeta Transilva-
niei", pe chestiunea trecerii mă-
năstirii Hodoș la episcopia sâr-
bească din Timișoara. „Românii
își caută și ei dreptate, — scria
în paginile „Gazetei" Arădanul
N. I. — de după înțelesul con-
stituțiunii imperiale de astăzi,
ca să nu vă fie (Sârbilor) con-
tribuenți numai spre susținerea
privilegiilor voastre,.... pentru că
nu vă place luminarea Românilor
și vă temeți că veți pierde ocârmu-
irea de peste ei... Să creadă
Sârbii, că Românii noștri cu

DIMITRIE TICHINDEAL

„nu peste mult vor face pepri-
caș din ei", dat fiind că tot la
10 Români se vine un Ungur
...spunându-le, la îndemnul pro-
topopilor și al preoșilor, că:
„Luați seama, că acum-i vre-
mea să doborâm Ungurii. Jos cu
ei, cu toții! Să țină Dumnezeu
neamul nostru, pentru că a no-
astră-i legea, al nostru-i sângele,
acum am dobândit!..." Această
stare sufletească a fost crunt
reprimată de Unguri prin măce-
lărirea țărănilor din Șiria, Co-
văsinț și Șoimoș.

În baza diplomei din 20 Oct.
1860, publicându-se la 21 Ian.
1861 legea electorală, cu această
dată începe un nou capitol în
istoria luptelor noastre naționale.
Luptele se dau acum pe două
fronturi: în adunările comitatu-
lui și în Dietă. Românii din Arad
pun în discuțiune problema re-
prezentării lor în adunarea co-
mitatului încă dela prima întrunire
a acesteia, care a avut loc
la 10 Ian. 1861. Cu patru luni
mai târziu, intelectualii români
din Arad trimit o adresă, prin Em.
Gojdu, deputaților români din
dietă, făcându-i atenți că „nu
sunt imputerniciți din partea na-
țiunii române să pertracteze și
să lege învoielii cu nimeni", de-
oarece ei reprezintă numai cer-
curile lor electorale și nu întreaga
națiunea românească, iar ca
o consecință a acestei adrese ei
trimit comitetului permanent din
Sibiu o cerere pentru a fi con-
vocat un congres național al tu-
tor Românilor din monarhia
habsburgică. Iată deci că necesi-
tatea unui singur organism po-
litic al Românilor de dincoaci de
Carpați s'a pus pentru prima
dată în discuțiune la Arad, tre-
buind să treacă însă 20 de ani,
până la realizarea ei, în 1881 la
Sibiu.

În epoca dela 1861 până la
1865, Arădanii sunt reprezentanți
în dietă prin Sigismund Popovici,

George Popa și Ion Popovici
Desseanu.

La 14/26 Dec. 1867, consta-
tându-se că deputații români din
dietă nu pot să-și impună punc-
tele de vederi în lipsa unui par-
tid politic național, se convoacă
la Arad, din partea protosincelu-
lui Miron Roman și a avocaților
N. Filimon și Lazar Ionescu, o
conferință națională, în scopul
organizării Românilor într'un par-
tid politic. Această conferință a
votat un „program național", în

s'a hotărât desființarea vechiului
partid și înlocuirea lui cu „Reu-
niunea politică a tuturor Româ-
nilor din comitatul Aradului". Con-
stituirea „Reuniunii" s'a făcut
abia la 20 Apr. u1871. Arădanii
erau decizi să lupte acum pentru
egala îndreptățire a naționalită-
ților și pentru autonomia Tran-
silvaniei.

Nevoia înființării unui partid
politic cu cadre mai largi devine
însă din ce în ce mai actuală.
Astfel, la 9 Mai 1872, în preajma
noilor alegeri dietale, Bănățenii
și Ungurenii se întrunesc la Arad
și într'o atmosferă de impună-
toare solidaritate pun bazele unei
„partide politice naționale de si-
ne stătătoare". În acest timp,
frații lor din Ardeal continuau să
rămână desorganizați, dibuind
între „activitate" și „pasivitate".

Alegerile din 1878 îi aflară pe
Români, chiar și pe cei din Un-
garia și Banat, într'o situațiune
critică. Majoritatea cercurilor e-
lectorale românești erau declara-
te pentru pasivitate. Arădanii,
la 23 Iulie 1878, țin sub preși-
denția lui M. V. Stănescu o a-
dunare, în care se decide pără-
sirea luptelor politice, din cauză
că toate încercările de a încheia
o înfrățire sinceră cu națiunea
maghiară au rămas fără rezulta-
tul dorit și pentru că Românii nu
pot participa în libertate la ale-
gerile dietale, unde domnește a-
buzul și violența, alegătorii ro-
mâni fiind suspectați și persecu-
tați, fără speranța de a aștepta
vreun remediu, din partea cuiva.

În anul 1881, prin înființarea
partidului național-român, apar
alte orizonturi pentru politica ro-
mânească de dincoaci de Carpați.
Certurile mărunte dintre fruntașii
politici amuiesc și toate energiile
se contopesc în acest nou instru-
ment de luptă națională.

Armonia ce s'a stabilit în rân-
durile bărbatilor politici români

MOISE NICOARĂ

Arădanii să înceapă la 1814, în
lupte cu D. Tichindeal, Moise
Nicoară și Diaconovici-Loga, o
lupte energică pentru scoate-
rea bisericii românești de sub
domnia vlădicilor sârbi. În
1814 fiind încă episcopul sârb al
dudului Pavel Avacumovici, Ro-
mânii din Arad redactează un
memoriu către împărat, cerând
după moartea lui Avacumovici
să li se numească un episcop
român. Acest memoriu este în-
titulat „Supplex libellus Vala-
chorum diocesis Aradiensis Fran-
co I imperatori collato mense
1814" și în el se spune, că
rădănilor este mai mare la nu-
măr decât neamul sârbesc, ca
nu poată avea ocazie de a
pate la nici o treaptă a vre-
direzătorii.

Este semnificativă pentru at-
tenta de oprimare ce o exer-
tă Sârbii asupra Românilor
lupta parohului Dimitrie No-
datând din 17 Martie 1816,
care arată că era să fie în-
de arhimandritul Hodoșului,
Nicolovici, pentru că îndrăz-
nă citească românește în

Românii uniți, în privința națio-
nalității și a scrierii (cu litere
latine) vor rămâne într'un
cuget...".

Desigur se pune aci întrebă-
rea, care a fost ținuta Arădanilor
în revoluția din 1848? Dacă
în privința unor înalți demnitari
din Arad s'ar putea ridica even-
tual unele excepțiuni, din cauză
că ar fi chochetat cu Kosuthiștii,
trebuie să constatăm că țărăni-
mea din județ s'a aflat pe linia
marilor interese ale neamului,
urmând în frunte cu preoșii și
învățătorii satelor, pe Avram
Iancu. După cum rezultă din-
tr'un act semnat de însuși Lu-
dovic Kossuth, la data de 18 Iu-
nie 1849, autoritățile arădane fi-
neau sub supraveghere un nu-
măr de 82 săteni, sub motiv că
erau revoluționari. Pușinii Unguri
cari se aflau prin județ fură
cuprinși de groază. Astfel co-
mandantul găzii naționale ungu-
rești din Ghioroc, Kelemen
László, cerea subprefectului din
Arad, la 23 Iunie 1848, un
detasament de soldați,
deoarece locuitorii din Cuvin,
Miniș, Păuliș și Sâmbăteni îi
amenință pe gardiștii unguri, că

DIACONOVICI-LOGA

care se declară, că intelectualii
români din jud. Arad, neputând
fi indiferenți față de treburile ob-
ștești și mai ales față de inte-
resele speciale ale poporului ro-
mân, decid înființarea unui „par-
tid național-român din comitatul
Aradului", cu a cărui conducere
a fost încredințat un comitet de
50 membri, în frunte cu Miron
Roman și Sig. Popovici.

Raporturile dintre fruntașii po-
litici arădani au început însă să
lase dela un timp de dorit. Pentru
restabilirea armoniei, s'a ținut,
la 2 Mai 1870, o adunare în care

nu a durat însă decât 3 ani. Des-
binarea a provocat-o, la 1884,
Iosif Gall care a pus bazele unui
partid moderat român, din al că-
rui program s'au exclus autono-
mia, dualismul și votul universal.
Ungurii au primit cu simpatie acți-
unea moderajilor români, socotind
că ea va distruge partidul național.
Soarta a voit însă altfel. În
veacul următor, tocmai partidul
național-român este acela care,
cu ajutorul soldatului român, do-
boară definitiv la pământ pajura
cu două capete, pe teritoriul Ar-
dealului. Octavian Lupaș

Populația Aradului acum 160 de ani

— Să grăiască despre vechiul etnic al Aradului numele locuitorilor! —

Reproducem în cele ce urmează, după „Arad története“ a lui Olo Lokatos, statistica nominală dela 1774 a orașului Arad, ca să-și amintească ocel cari falsifică în interes revizionist trecutul și etnicul acestui oraș, ce au arătat despre el înșiși istoricii lui unguri.

Sunt în această statistică 1249 capi de familie; proprietarii de casă erau 874, iar casele 1110; restul locuitorilor au fost chiriași.

Cel cu nume românești [inclusiv macedonene], sau cu nume de familie înstrăinate pe cari numele de botez îi destăinue însă că au fost cu siguranță români, sunt arătați în reproducerea noastră distinct, începându-li-se numele mai la stânga decât al celorlalți. Cel însemnați cu steluță au putut să fie și români, ținând seama că sârbizările de nume se făceau pe atunci de către organele bisericesti aproape oficial, și că administrația civilă nu se lăsa mai prejos cu maghiarizările sale.

Am păstrat, firește, ortografia originală, așa cum se găsește în reproducerea lui Lokatos.

Arădani de la 1774

* Adamov Iovan, blănar,
Aichler Ferenc, pantofar,
Albu Iovan
Alettyan Vaszilie
Alocz Adam
Anbanler Mihály, olar,
Andi Iovan
Andray Pera
András Mihály
Andrenyi Mihály, blănar,
Angyalan Sztán
Angyalan Vaszilie
Annanaczko Gyorgye
Anninger Andras, pantofar
Apto Roza, văd.
Aradon Iovan
Ardelan Iakob
Ardelan Iovan
Aram Kristof
Ardelan Antonie
Ardelan Irimie
Ardelan Irimie
Ardelan Iovan
Ardelan Iovan
Ardelan Makarie
Ardelan Maxa
Ardelan Mitru
Ardelan Mitru
Ardelan Nikola
Ardelan Nikola
Ardelan Simeon
Ardelan Simeon
Ardelan Simeon
Ardelan Simon
Ardelan Simon
Ardelan Stephan
Ardelan Togyer
Ardelan Togyer
Ardelan Vaszilie
Armuczky Arsa
Arsits Stefan, negustor
Arsza Marian (Marian Arsenie)
* Arszin Iovan
* Arszid Fera, croitor
Athan Ianin
Athanazie Ann
Azling Jozsef, rotar
Azling Sebestyén, șelar
* Babo Pity
Babocs Vaszilie
Babocs Andras
Babocs Ferencz
Babocs Lőrincz, begustor
Bács Mihály
Balás Iovan
* Balint Fissa
* Balog János
* Balog Mihály
Balta Petru
Baba Mitru
Barth Sebestyén
Barth Vilmos, văduva lui
Bartha Miklós
Becsan Pera
Begler György, tâmplar
Belgess János
* Belo Jozsef
* Berarszky Arszza
* Berarszky Gyurka
Berber Jozsa
Bercsán Iovan
Béris Alexa
Béris Luka
Berszak Maxa
Berszak Togyer
Berzoviczky Iknos
* Bibics Jakabné, nobilă
Birés Iovan
Birés Petru
Birés Togyer
Birgés Onya
Biro Laczko
Blasko Andras
Blaskovics Mihaly, cizmar
Bodobu Pasku
Bodorla Pasku
Bodorla Petru
Bodrosan Nikola
Bog Mihály
Boganisty Nikola
Bogdan Vaszilie
* Bogdanovics Lazar
* Bogdanovics Nikola, croitor
Bognari Adam, văduva lui
Bogye Igda
Bogye Iova
Bogye Toma
Bohosné, văduvă, nobilă
Bokanits Pavao, croitor
Boldizsar Gyorgy
Bombicz Janos

Bora György
* Bosin Arszza
* Bosin Iuka
* Bosin Pera
Borsa Ilija
Boszohoj Koszta
Bott Jozsef
Botta Togyer
Bozoghly Gaborna, văduvă
Bozoghly Matyas, rotar
Brassován Ioane
Brassován Iovan, hangiu
* Brastval Iovan (?)
Braunbock Janos, rotar
Brinheffner Gyorgy
Buda Flora
Buda Mihály
Bugariu Ignaty
Bugariu Mia
Bucur Ardeleanu
Bureczky Karoly, hangiu
* Buttarity Gyurka
Buttin Pera
* Cantana Sandor (?)
Constantin Niga
Constantin Nikola, blănar
Csatáry Sebestén
Csavint Zubin Iovan
* Csako Jozsef
Csernovicsné, nobilă
Csernye Toma
Csimpojas Dragoj
Csimpojas Nikola
Csinty-in Pavel
Csizmas Gligor, cizmar
* Csoacsia Mia
Csoban Koszta
Csoban Togyer
Csokan Gergely
Csokovszky Gája
* Csős Szima
Czell Burghard, notar
Czenger Marton
Czibula Marton, cizmar, consilier
Czirkin Pavao
Dacsaty Konstantin
* Damianov Iova
* Damianov Lazar
* Damianov Mitar
* Damianov Vasza
Dann Antal
Dancsa Ilija, cizmar
Dann Mitru
Dehelan Dimitru
Dehelan Pál
Demeter Alexa
Demeter Janos, cizmar
Derecsin Andras
Derecsin Gyorgye
Derecsin Gyorgye
Derecsin Iovan
Derecsin Mihály
Derecsin Togyer
Devan György
Dovan Vaszilie
Dieser Tade, tăbăcar
Dobra Andras
Dobra Istvan
Dobra Iovan
Dobra Marian
Dobra Pál
Dobra Vaszilie
Dobricza Iosza
Donschachner Jakob, morar
Dracsin Iova
Dragity Iova
Dragity Lázár
Dragojlovits Lázár
Dragojlovits Jakab
Dragojlovits Zima
Dudan Simeon
* Dumitrov Szava, blănar
Dumitru Mihály
Eberlein Borbala, văduvă
Eberlein Sebestyén, chirurg
Eckmüller Lőrincz, croitor
Edelspacherné, nobilă
Edelspacher fogadó a zöld koszoruhöz
Eldmüller Ianos, rotar
Einzinger Sebestyén, văduva lui
Englin Eva
Englich Antal
Erdesz, văduva lui
Eremics Mihaly, negustor
Etlinger Illes homar
Etschner Erzsebet, văd.
Faberhofer György, pantofar
Falvaya, nobilă
* Farkas Demeter
* Farkas Jozsef, cizmar
Farkusan Iovan

Farne Franciska, văd.
Feher Magdalena
Fekete Pál
Feldmann Lipot
Felin Matyas, cuțitar
Fekkerer Matyas, morar
Ferber Frigyes
Ferlentusa Anna, văd.
Ficzkovler Milan
Finger Karoly, rotar
Flora Gligor
Flora Toma
Fogl Farkas, văduva lui, strungar
* Foltan Samu
Forgán Karoly, rotar
Forray Andras, subprefect, nobil
Freitag Nándor
Frics Ferencz, chirurg
Fricse Mihály, văduva lui
Fridrich Jozsef, zidar
Fruscha Nikolr, negust
* Gaal Mihaly, rotar
Gaban György
Gaban György
Gajcsán Petru
Gajnov Iova
Galiczky Iános, văduva lui
Gallinovicz János, văduva lui
Galomejti Ilija
Gavriilo Ardeleanu
Gavrilovicz Ievra, văduva lui
Gazda Ferencz, văduva lui, lingiță
Gebauer Pál, negustor
Gecsán Iocza
Gecsan Toda
Geczejan Mihály
Georgie Nikola
Georgiev Ianko
Gligor Ioane
Gligor Katalin, blănar
Gligorin Pavao
Gligoreste Gyigor
Gligoreste Ongya
Gligoreste Pavel
Grabacher Gyorgy, lăcătuș
Gracsanin Pera
* Graack Ianko, (Grec Iancu?), negustor
Granatirov Arszza
Groszav Gyerman
Gruber Jozsef
Gruin Maja, văduva lui
Gruin Stefan
Gruia Marczik
Gruity Pauli, văd lui
Gruity Szava, blănar
Gruityo Pera
Grun Luca, văduva lui
Grunwald Matyas, zidar
Gudlen Matyas, tâmplar
Gulyas Gligor
Gulyas Peter
* Guzmanov Maxe
Gyorgyev Pava, negustor
Gyuragy Stefanov
Gyurgyev Andras, arămar
Gyurim Abraham, croitor
Gyurkin Lazar, blănar
Hackl Janos, văd. lui
Hacsia Pavel, negustor
Hagen György
Hager Janos, pälărier
Hajka Jozsef
Hajvaty Jora
Halmasan Danilo
Halnassanyi Istfan
Halovszky Andrea, văduva lui
Hancz Pál, zidar
Harsan Gavrila
Hassia Jozsef
Hatzl Tamás
Hausl Frigyes
Hauseitner Andras, negustor
Harom Korona fogados
Heim Antal, pantofar
Heincz Henrik
Heller Ernhardt, rotar
Henity Magda, văduvă
Herczegán Janos
Hermann Marton, fierar
Hesz György
Hibaszalvan Iovan
Hlin Iovan, croitor
Hochmeyer Jozsef, negustor
Hocsia Konstantin, negustor
Hajek Vencel, zidar
Hubschner Keresztely
Hubner Matyas, pantofar
Hull Gabor
Igniatov Pera
Ignya Ferdinand
Ignaty Panin, croitor
Ikszin Pera, văduva lui (Istin?)
Ilika Lazar
Ilika Mitru
Ilosvay Gyorgy
Ince Gyorgy
Iszakov Mia
Ivanov Alexa
Ivanov Gyugja
Iakszin Pava
Iakszin Pava
Ienskin Radivoj
Janoso Ferencz
Janin Pera
Jank Aga
Jankov Ilija
Jankov Iovan
Janosev Mihaly
Jambor Lorincz
* Janosy Iova
Ienovay Egyed
Ieremicseva Marta, văd.
Ieremity Pera
Ieremitszky Iova
Ieremitszky Szava
Ieszdin Ilija
Ieszdin Pera
Ieszdivoj Iovan, cizmar
Ioan Togyer

* Ioanovics Demeter
* Ioanov Matyas
Ioan Iovan
Iorga Dolcsan
Iova Andrea
Iova Zsivan
Iovanka Andrina
Iovanov Pera
Iovanov Pera, blănar
Iovanov Sizma
Iovanceva Iova
Iovicsin Szava
Iuilobov Pana
Iuris Ianos măcelar
Iurisin Iosza
Kaarl Martone, morar
* Kafecsia A ex, văduva lui
Kalaicsia Todor
Kallinger Antal, ospătar
Kallinger Gáspár, pantofar
Kallinovicz György
Kalmár Dávid, cizmar
Kammer Simon, rotar
Karavla Radul
Karácsonyi János
Katona Gyorgye
Kazancsia István
Kazancsia Iovan
Kazancsia Laza
Kászonyi Andras, prim notar jud, nobil
Keller Gáspár, pescar
Keller János
Kerekan Kriszta
Kerekan Tyityo
Keresztes Ferencz
Keresztes Péter
Kerety Laza
Kernovlen Andras
Keszler Dorottya
Kevery István
* Kiriakovicz Varsan
Kirfen Nika, arămar
Kiss Ferencz
Kiss István, croitor
Kiss Tamás
Kis Todor és Nepos
Klaity Lazar
Klaity Szava
Klaity Taxa, blănar
Klaityeva Anna
Klee Mihály
Klein Ignác, croitor
Klein Lőrincz, rotar
Klein Sebestyén, tâmplar
Klempay Márton, subprefect, nobil
Klimpfinger Rozina
Klugovicz Péter, bărbier
Knobloch Jeremias
* Kocsis István
Kolar Maxa
Kollar Gyurka, rotar
Kolorov Pera
Konrad György, zidar
Konrad Mihály, olar
Koppán György
Koslo Simon
* Koszta Szabulov
Kosztin Atyim
Kosztin Iova
Kosztin Iovan
Koszula Koszta
Kovinan Mojsza
Koll Antal, sticlă
Krajlev Nikola
Krausz György
Krautwachel Nándor
Krbald Iovan
Krbald Iovan
Krecz Ioan
Krecza György
Krecza Kitta
Krecza Mihály
Krekics Petru
* Krekita Lázár
Krenauer Jozsef
Kreszta Ionatan
Kreszta Mihály
Kreszta Mihály
Kreszta Toma
Krisztin Pera
Krisztin Toma
Kriszan Iovan
Kriszan Onn
Kriszan Pera
Kroner György
Kuhreiter György, morar
Kuk Petru
Kupil Vaszilie
Kurjak Pera
Kurticsan Toda
Kuzman Gyorgye
Kuzman Lacko
Kuzman Leonard
Kuzmanov Katalin
Kuzmanov Pana, cizmar
Kull Andras, zidar
Lakatos Pera
Lapadat Gligor
Lapadat Gligoreste
* Lazaroff Iefta, croitor
Lazarov Gligor, negustor
* Lazar Paikov
Leb Peter, cizmar
Lefler Ferencz, șelar
Lehomulsky Adam, hangiu
* Lekin Pera
Lengyel Istvan
Lengyel Maria
Lengyel Misko
Lenner Tamás
Lepajla Miajlo
Leucsan Peter
Liebenrock Bonifac, croitor
Linger Jozsef, rotar
Litricsin Pavao
Lochner Lipót
Lorczor Pera
* Lorenz Matyas
Lovasz György, nobil

Lökes Gábor, cizmar
* Lorincz János
Luka Szabin
Lukin Mitya
Lupardity Martin
Lupp Gábor
Lupp Miksa
Lupp Pera
Lupp Percza
Lupp Vaszilie
* Lupsity Ilija, croitor
* Lupsity Iova, blănar
Lusznyek Antal
Macsan Ilija
Macsan Iovan
Macsan Urszan
Magyar Andras, nobil
Magyar György
Magyar Istvan
Mahler Istvan, zugrav
Mahlr Istvan, zugrav
Mainhardt Pál, hangiu
Majtenyi János
Makai Ferencz
Manderlokan Ioane
* Manoilov Gyorgye
* Manoilovics Pera
Marczikov Janko
* Marinko Trefan
* Marinkov Arszza
* Marinkov Marko
Marjan Lusza
Mark Onu
Mark Petru
Marko Iovanov
Marko Pavlov
Marko Szabulin
Markov Mia
Marosan Alexa
Marosan Georg
Marosan Jakob
Marosan Koszta
Maxa Gligoreste
Maxin Iova
Mayer Albert
Mayer Togyer
Matyas Nándor, croitor
Meier Andreas
Menner Leonard, brutar
Menschenkino Jakob
Miaszto Tomin
Miatityev Pera, negustor
Miatov Iesza
Miatovics György, blănar
Miatovics Péter, blănar
* Mihajlo Ieremia
* Mihajlov Iova
Mihajlov Sivan, blănar
* Mihajlovics Axentie, croitor
* Mihajlovics Manoilov, săpător
* Mihajlovics Toda, văduva
Mihaleszku Iovan
Mijn Gyorgye
Mijn Iovan
Mijn Pava
Mijn Stolan, negustor
Mikolaku Onya
* Milenkov Todor
* Milics Antal
Milosev Arszza
Milovanov Iovan
Mirkev Ianko
Miskova Ana, văduvă
Miskov Vasza
Missin Demeter, blănar
Missin János
* Mitrov Iova, cizmar
* Mitrov Iazar
* Mitrov Pava
* Mitrov Stojan
Mitrova Ielka, văduva lui
* Mladenova Iella
Mocz Mihály
Modorosan Pavel
Moimrov Suba
Mojsza János
Mojsza Mihály
Mojszin Szava
Moldovan Irimie
Moldovan Iovan
Moldovan Iovan
Moldovan Iovan
Moldovan Iovan
Moldovan Niszczul
Moldovan Togyer
Moldovan Togyer
Molnár Andras
Molnár Janos, cizmar
Molnar Togyer
Momcsilov Iova
Momirow Mitar
Morar Daniel
Morar Toda, zidar
Moreli Georgu, văduva lui
Moszburger Peter, pälărier
Mrizek Ferencz, hangiu
Mundicza Iovan
Mundru Maan
Mundrucza Ilija
Muntyan Anuczta
Muntyan Battyl
Muntyan David
Muntyan Konstantin
Muntyan Manan, rotar
Muntyan Mersza
Muntyan Radul
Muntyan Sideon
Muntyan Stefan
Muntyan Togyer
Muszkan Onul
Muszkan Onya
Muszkan Toma
Müller Domokos, brutar
Müller Ferencz, farmacist
N. Rokus
Nagy Antal, nobil
Nagy Istvan
Nagy János
Nagy János, bărbier

ky Peter, vãduva lui
min Szima, negustor
Togyer
sztih Janko, arãmar
Nedelkov tovan
Nedelkov Iuka
Nedelkov Szima, zidar
din Mia
imecz Jakab, zidar
Neskov Ioca
istorov Zsivan
eszity Iova
eszity Osztõia
eszity Pava
sumann Gyõrgy, vãduva lui
Idermayer Ferencz, mãcelar
Konstantin
Nikolaev Dima
olin Iova
olin Jova, negustor
inkov Todorov
linkov Pera
loalidity Anna, vãduvã
iko Onya
Novakov Ivan
Novak Terez
Novaky Ana, vãduvã
Novaky, cãpitan
nu David, croitor
ogru Nikola
iga Ivan
iga Iosza
iga Vaszilie
Oberst Ferencz
Okalovics Konstantin, blãnar
isza Ioszia
osa Pask
Opitz Jakab, blãnar
ga Gyõrgy
Oricska Kãroly
Orlov Dãvid
Orlov Marko
Orlov Szava
Oroli Jãnos, cizmar
Oroli Pãl, cizmar
Orosz Jãnos
villan Iosza
villan Milutin
Osztermayer Ferencz, zugrzv
Osztoin Iova
Osztoin Iova
Osztoin Ivan, sãpunar
Osztoin Lola
Osztoin Manan
Osztoin Pavao
Oszvald Antal, cãrãmidar
Oszvald Bonaventura
Oszvald Zsuzsana, vãduvã
Hlakan Andrãs
tvan Onn
Ormãny Jãnos
Ormãny Mhãly
Osz Jozsef, rotar
Panin Andrea
Panin Iona
Pankov Koszta, negustor
Antilia Ardeleanu
Parth Mihãly, lãkãtus
Partl Tamãs, rotar
ask Ieremia
aska Miklõs
Pauer, maior, nobil
Pauer Santor
Pava Gyõrgy
Pava Ivanov
Pava Iovan
Pava Klaity
Pavao Lazarov
Pavao Mariukov
Pavao Perar
Pavics Jozsef, mãcelar
Pavin Ursula, vãduvã
alinkas Dimitru
alinkas Iosza
alinkas Jozsef
alinkas Iovan
alinkas Mojsza
alinkas Onul
alinkas Peter, vãduva lui
alinkas Togyer
Pecskanin Pavao
Pecskan Istvan
Peier Ignãcz, zidar
Pein Jankõ
Pekar Andrea
Pekurar Athanasie
Pekurar Attyim
Pekurar David
Pekurar Gligor
Pekurar Manyutz
Pekurar Marian
Pekurar Simon
Pekurar Szima
Pekurar Todor
Pekurar Togyer
Pekurar Vaszilie
Pera Gyõrgye
Pera Nestor
Pera Zima
Perar Gavriã
Perar Stefan
Perar Todor
Pergauer Mãyãs, lãcãtus
Pergar Leontin, rotar
Pergwein Jozsef
Peszko Mihãly (Pascu?)
Peszran Mihãly
Petengraber Borbala, vãduvã
Petkov Iovan, brutar
Petkov Ivan
Petranov Marko, blãnar
Petrity Vaszo
Petrov Iliã
Petrov Janko
Petrov Iovan, cizmar
Petrov Mia
Petrov Szava
Petrov Vasza, negustor
Petrovics Gyõrgye
Philipp Peni
Pintye Mihãlesko
Piperszky Iuka
Piringer Gyõrgy, rotar
Piringer Gyõrgy, rotar
Piros Simon
Pittner Dani, fabricant de ciorapi
Pivoda Ianos
Pizekin Gyura
Pochauer Iozsef
Pochner Bernat, zidar

Poller Ianos, primar
Pontian Fülõp
Pontyan Onya
Popagyukin Pal
Popagyukin Peter
Popoda Iakab
Popov Attyim
Popov Istvan
Popov Iefta, negustor
Popov Iosza
Popov Mileta
Popov Nikola
Popovics Damaszkzin, blãnar
Popovics Istvan
Popovics Istvan, sãpunar
Pppovics Ivan, croitor
Popovics Kuzman
Popovics Mihãjlo, blãnar
Popovics Pavel, sãpunar
Popovics Stal
Popo Rada
Praedity Sztojan
Prekuf Iuan
Prekuf Vaszilie
Prenczin Matyas, pantofar
Prindl Ianos, croitor
Provoda Peter
Prudnyay Zsigmond, rotar
Pujka rãarka
Punin Pavao
Puskas Andras
Puskas Antal
Puskas Dimitru
Puskas Imre
Puskas Pavao
Racsan Andras
Racsan Todor
Racsan Toagyer
Radivoi Iovan
Radivoj Maxa
Radovan Janko
Rakin Gyurka
Ray Pera
Raksz Andras, nobil
Racz Iova
Racz Marton, curelar
Rak Antal, hangiu
Rak Iozsef, tãbãcar
Recsnyi Ianos, zidar
Reczenfinger Ianos, zidar
Reichhardt Iozef, rotar
Raingruber Iakab, pantofaã
Reishe Ianos, morar
Reityan Toma
Remenyik Iozsef, nobil
Ridl Matyas
Rimboner Kãroly, morar
Ritter Ianos, hangiu
Ritter Ianos, lãcãtus
Rodivoj era
Rohacs Pera
Rohacs Ferencz
Romin Iovan, negustor
Romin Iosza, vãduva lui
Rossu Nisza
Rossu Ianko
Rossu Opre
Rumel Matyas, curelar
Rusz Andras
Rusz Iuan
Rusz Peter
Ruttar Alexa
Saidl Ferenc, rotar
Saly Marton, rotar
Sandicsev Iova
Sandor Demeterne, vãduvã
Sandor Fulop, cizmar
Sandor Marton
Sandor Mihaly
Schauer Ianos, brutar
Schek Gyõrgy, negustor
Scheindl Vilmos, vãduva lui
Schempauer Iozsef, hangiu
Scherfeneder Gyõrgy
Schillinger Iakab, croitor
Schippl Gyõrgy
Schmiringer Ferencz
Schneider Gyõrgy, zidar
Schneider Ianos, rotar
Schonad Gyõrgy, rotar
Schondi Eged, zidar
Schonbauer Adam, morar
Schulz Ianos, rotar
Schuszky Ianos, tãmplar
Schuszter Ianos
Schvale Bertalan, negustor
Schwarz Matyas, zidar
Schweiger Rozalia
Siklovan Gyõrgyi, zidar
Siklovan Nikola
Siklovan Vaszilie
Sipos Pera
Soldat Szava
Soress, nobil
Stadler Konrad, vãduva lui
Stanko Missin
Stefanov Istvan
Stefanov Iovan
Srein Maxa
Stein Szava
Stain Zsivan
Steiner Gyõrgy
Stengler Henrik, cãrãmidar
Stoãan Bosin
Stoãanov Iaza
Stoãanov Mia
Stoianov Rista, negustor
Stojkova Ana, vãduvã
Staub Iozsef
Staubinger Gyõrgy, pãlãrier
Stumpf Iozsef, pantofar
Stekmeister Mihaly, chirurg
Sulticz Andra, cizmar
Susan Zsivan
Sutovszky, fabr. de nasturi
Sund Konrad, lãcãtus
Suto Ianos, subprimar
Suto Matyas
Sviracz Gyura
Szabo Ferencz
Szabo Jozsef, nobil
Szak Ferencz, ãelar
Szaka Gyõgye
Szaka Ignya
Szakaty Ivan
Szakacs Mihaly
Szalay Istvan, nobil
Szalay Peter, bãrbier
Szandity Marko
Szandityev Pavao

Szaolity Stefan, vãduva lui
Szapunczia Ianku
Szapunczia Iova
Szara Damianov
Szara Lazar
Szarandan Mikula
Szarandan Togyer
Szarod Simon
Szava Gyõrgye
Szava Togyer
Szavulin Flora
Szasz Pistre
Szavits Gyõrgye, negustor
Szaviceva Alka, vãduvã
Szebenyi Iova, negustor
Szebenyi Iuan
Togyer Szavulin
Topolovity Pera
Tornyan Lazar
Tornyan Nenad
Tornyan Szava
Tornyanin Gyuka
Tornyanin Tassa
Toth Ianko
Tokoly Ana, nobilã
Tokoly Ianos, nobil
Torok Mihaly, subprimar
Triff Gyõrgy
Tsintyan Onu
Tsintyan Onya
Tucsan Ivan
Tungyerin Trifon
Tupsin Pera
Tyrity Fulop
Tyirita Milo
Tyiriti Ninko
Tyukin Szava
Uczul Krestin
Uaszky Gaja
Ummerl Iozsef, rotar
Unterfeller Katalin
Untersteller Peter, blãnar
Ursz Istvan
Vacsadas Iona
Vandrak Andras
Varjasan Bogdan
Vasziã Peter, blãnar
Vaszilia Irak
Varady Ianos
Velizskov Gaja
Veliszav Szava, vãduva lui
Veneczia haz
Veszin Nenad
Viczo Andras, ãelar
Vidulov Iacov
Visnyay Gyõrgy, cizmar
Vissoda Iozuf, croitor
Viszãrszky Ulna
Vlaicov Mia, blãnar
Vlaikov Necza
Vlajcov Szavao
Vynovits Szura, vãduva lui
Voros Pal
Vragyilla Istvan, cizmar
Vuics Szavao, negustor
Vuka Marcova, vãduvã
Vukodlak Ianko
Vukovics, procuror domeniãl
Waigler Iozef, zidar
Waldzeiner Andras, zidar
Waldvogel Ianos, tãmplar
Weinhardt Gyõgy
Wimmer Iozsef
Wimmer Iozef, fabr. de nasturi
Wimer Sebastyen, morar
Winkler Caroly, zidar
Wirtl Tade, hangiu
Wolter Adam
Wurfl Kerestelny, fieror
Zaity Pavao
Zelovsky Flora, vãduva lui
Zimeonov Iova, croitor
Zivan Mackov
Zivanov Szintilia, blãnar
Alexa N.
Andras Ioan
Arady Iozsef
Argyelan Alexa
Argyelan Rosa
Argyelan Rossa
Argyelan Maria
Argyelan Anucza
Argyelan Mihaly
Argyelan Petre
Argyelan Mihaly
Barborovics Ianos, cizmar
Bassovszky Ianos
Baumgartner Adam
Bess Ianos
Bildhauer Ianos, sculptor de lemn
Szecsanszky Arszã
Szecsanszky Szima
Szeczer Cecilia, vãduvã
Szeczer Ianos
Szedin Miajlo
Szedin Nikola
Szedin Pera
Szekeres Gyuragy
Szekeres Onya
Szekelan Arszã
Szeklkan Gligor
Szerak Iliã
Szerb Athanasie
Szerb Iuan
Szerb Toãa
Szerb Togyer
Szerden Attyim
Szekely Andras
Szekely Iano
Szekely Mihaly
Szibian Ioan si gherele, aurari
Szigedan Attyim
Szigedy Andras
Szigedy Mikura
Szedu Ursz
Szikã N.
Szikra Mihaly
Szilagy Andras

Szilagy Laszlo, cizmar
Szimandan Mark
Sziniãlay Gyõrgy
Szirti Vida, fabr. de funii
Szitterne
Szivan Alenton
Szivan Milosev
Szivanov Iocza
Szivanov Mia
Szivanov Szava
Szivojnov Iuka
Szlatinacz Pera
Szorg Antal, mãcelar
Szojadin Markov
Szokodoran Mihaly
Szokodoran Onu
Szokodoran Petru
Szokority Ivan
Szolak Pera
Sombetheyan Stefan
Sztãnkõ Mia
Sztãnkov Gyuka
Sztãnkov Iosza, blãnar
Sztãnkov Pera
Sztãnkov Misko
Sztõjanov Riszta
Sztõjkova Uka, vãduva lui
Szubin Alexa
Szubin Iova
Szavalicz Antoni
Tãkacs, procuror domeniãl
Telescan Iocza
Telescanin Iovan
Temmer Antal, fabr. de nasturi
Tenkovics Iosza, camerier orãșenesc
Terenicsne
Ternovan Irimie
Ternity Zrko
Tesity Mihalo
Tirszin Nesza
Tischler Antal, zidar
Thoacsia Tosa
Toda Gligoresiye
Thodor Pavlo
Thodorov Zzivan, pescar
Thodorov Gyuka, blãnar
Thodorov Iovan
Thodorov Nikola
Thodorov Nirkõ
Thodorov Pera, cizmar
Thoma Iocza
Tocsa Ianos
Todorov Laza
Todorov Miajõ
Todorov Mika, negustor
Todorov Pera
Todorov Ștefan
Tody Gyõrgy
Togyer Krecz
Bodorlo Simon
Bogsan Mojsza
Brassovan Dimitru
Csengery Ianos
Csizmas Vaszilie
Csoban Gligor
Czach Gyõrgy
Czell Burghard
Czibula Istvan
Danyanov Pavao
Dobra Iozsef
Dobra Sandor
Dracsin Kracsun
Dajka Mojsza
Eberlein Ianos, morar
Eder Sebestyeny, fabr. de cuie
Elekes Ianos, cizmar
Farkas Onu
Ferenczy Ferencz, chirurg
Fideli Bernat, hangiu
Fleischacker Ianos, hangiu
Florer Antal
Flora Iuan
Folgi Gyõrgy, arãmar
Forgacsev Gyõrgye
Fridrich Ianos
Fridrich Mihaly
Fridrich Mihaly
G. vrilo N., bãrbier
Gruber Bonaventura, croitor
Guvman Nikola, blãnar
Gyerkov Peter
Gyorgtev Laza
Gyõrgyev Stefan, negustor
Harduss Maru
Hegedus Peter
Hochstein Kristof
Hoffmann Kristian
Huber Iozsef, zidar
Hubner Peregrin, rotar
Hics Iovan
Irimie Iuan, hangiu
Ivanov Iova
Ivanya Petru
Iosics Arsen, blãnar
Iovanov Vasza
Kaleczky Mihaly, fabr. de nasturi
Katona Albert
Kazanossã Istvan
Kerkzaumen Ferencz, ciasornicar
Kis Ferencz
Kis Marton
Kis Todor si frute-sãu

Koch Mihaly, negustor
Kojty Antal
Koller Mihaly, fabricant de nasturi
Komlossy Ianos
Kaplanyi Iozsef, cizmar
Kosza Togyer
Krebald Szava
Kreszta Nikora
Krisztin Laza, pãdurar camerãl
Kriszsan Nikolae
Kuczkunov Szava
Kugler Mihaly
Kurticsan Mojsza
Kuzman Iuan
Lang Ianos, pãlãrier
Lazãr Mihaly
Leidenfroszt Lorincz, mo. ar
Lekel Ferencz
Leucsan Mihaly, blãnar
Lupsity Antal, croitor
Lupu Lorencz
Mayer Ilies, morar
Major Mihaly
Mathea Flora
Meroy Ferencz, negustor
Meszaros Miha y
Miatov Iesza
Milics Ferencz, blãnar
Mittaller Peter, zidar
Mocz Maru
Modrosan Pavel
Mojsza Anttyim
Moldovan Petru
Moldovan Togyer
Moigucza Gligor
Morar Iovan
Morosan Vaszilie
Moser Ianos, negustor
Muntyan Jakab
Muntyan Marian
Muntyan Todor
Murk Attyim hangiu
Murka Flora
Muller Kristian morar
Muller Kristian
Nagy Andras
Neumann Iozsef, pieptãnar
Nikola Onna
Nikolau Marko, pãlãrier
Novak Florian
Novak Ianos, olar
Novky Ferencz, hangiu
Oncsa Mihaly Orga Fulop
Ott Mihaly, fabr. de funii
Ozol Mihaly, ngustor
Palis Nikola
Papp Ianos, cizmar
Pauer Ianos rotar
Pauer Sebesteny, fierar
Pavlov Marko
Palinkas Ioan
Palinkas Ioan
Pehler Gyõrgy, zidar
Pecser Pal, zidar
Pekurar Danilo
Pekurar Danilo
Pekurar Fülõp
Pekurar Iovan
Peszkar Iuan
Pettler Ianos
Piringer Antal morar
Piever Ferencz, negustor
Pozsonyi Iozsef
Purech Lõincz
Rada Adam, croitor
Rausch Ianos, pantofar
Rausch Szibilla, vãd. negustoreasã
Revsz Mihoa
Rbnyaszky Ianos, croitor
Rodnery Fülõp, rotar
Rossu Onu
Sajer Marton
Schippl Gaudentius, pictor
Schleiffer Domokos
Schmidt Henrik
Schlogl Istvan, negustor
Schuszky Gyõrgy, fabr. de puști
Soldat Iovan, subprimar
Spitzenberger Matyas, rotar
Stoz Matyas
Szabo Istvan
Szabathy Ferencz
Szavority Miklos, Fabr. de nasturi
Szedin Nikola
Szakra Ferencz
Szirti Vitus, fabr. de funii
Szladicsk Matyas, tinchigiu
Sztanko Mia
Tettler Iozsef
Tocsa Peter
Todorovici Mihaly
Treszler Andras, zidar
Trieß Zakarias
Udrad Iozsef, tãmplar
Varsandan Onu
Va-konyi Ferencz, croitor
Vojnic Vencel
Weber Iozsef
Wegman Gallus, legãtor de cãrți
Wegmann Iozsef
Witmann Mihaly, hangiu
Zaity Zava

De vorbă cu președ. Ligii Antirevizioniste din Ardeal

— D. prof. univ. dr. Ioan Lupaș despre provocările revizionistilor unguri —

Am avut Duminică prilejul, după desvelirea monumentului lui Mihai Veliciu, să stăm la Chișineu de vorbă cu d. prof. univ. dr. Ioan Lupaș, președintele Ligii Antirevizioniste din Ardeal, despre provocările revizionismului maghiar și despre deșertăciunea visurilor lor cu cari încearcă să turbure liniștea lumii.

Distinsul academician, fost ministru, profesor universitar și președinte al secțiilor ardelenale ale Ligii Antirevizioniste ni-a împărtășit pe seama cititorilor noștri următoarele:

— *Ce credeți despre propaganda revizionistă a contelui Bethlen, va mai dura multă vreme?*

— Cred că nu va înceta propaganda aceasta, ori câte decepții vor întâmpina inițiatorii și susținătorii ei. După faimoasele conferințe revizioniste dela Berlin și dela Londra ei vor fi putut să-și dea seama că efectul produs era departe de cel așteptat cu înfrigurare de naivii lor partizani.

— *Ar fi posibilă o revizuire pe cale pacinică?*

— Nu este nici de cum posibilă. Oricâtă trudă și-au dat și își vor mai da revizionisții să strecoare în opinia publică mondială iluzia că revizuirea tratatelor de pace ar fi posibilă în temeiul articolului 9, fără a provoca un nou războiu, ei nu vor reuși în această lăntăvă. Cei mai autorizați tălmăcitori ai textului din acest articol au lămurit deplin imposibilitatea unei schimbări de granițe pe cale pacinică și în temeiul acestui text care prevede numai revizuirea unor dispozițiuni din tratatele de pace, rămase neaplicate și deci fără efect practic. Dar stipulațiunile privitoare la fixarea granițelor fiind aplicate și avându-și efectul practic necontestat, evident că nu pot intra în prevederile acestui articol.

— *Speranțele ungarilor în sprijinul italian și german ce șanse pot avea?*

— Foarte reduse. Cu toate că Ștefan Bethlen ținea să-și amăgească partizanii cu așa zise certitudini asupra unui sprijin, pe care l-ar putea obține revizionismul budapestan — atât dela Roma, cât și dela Berlin, — puțin îi vor fi dat crezare. Evenimentele recente au demonstrat și pentru orbi, că dictatorul italian Mussolini este cu mult mai pătruns de simțul realităților politice ale Europei centrale decât să-și poată permite a depăși barierele unor declarații platonice, riscând să-și arunce țara într-o aventură. Iar dictatorul dela Berlin, după o respectabilă serie de gafe în politica externă a Reich-ului, s'a văzut surprins la 30 Iunie de necesitatea de a înlocui lozinca revizuirii granițelor cu fapta retezării capetelor unor foști prietini personali și partizani fanatici ai săi.

— *Dar încercările de a pro-*

duce zizanie între Statele Micie Ințelegeri?

— Nu vor da nici acestea rezultatul așteptat de revizionisți. Speranța într-o desmembrare a Miciei Ințelegeri va rămânea și ea o himeră din domeniul celor mai abstracte plăsmuiri. În locul visatei desmembrări revizionisții pot fi martori ai hotărârii neclintite din partea celor trei state nu numai de a rămânea împreună, consolidând și lărgind alianța lor defensivă, ci și de a clădi împrejurul ei un sistem întreg de fortificațiuni pentru intangibilitatea granițelor pe cari se întemeiază pacea Europei. Cuvintele rostite de regretatul ministru de externe al Franței, L. Barthou, au produs un răsunet puternic în statele Miciei Ințelegeri. Sunt amiciții — afirma el cu toată căldura și convingerea — cari nu pot fi distruse, fiindcă se întemeiază deopotrivă pe sentiment și pe rațiune și fiindcă trecutul impune dăinuirea lor și în viitor.

În categoria aceasta intră legăturile prietenești dintre țările Miciei Ințelegeri.

— *Ce părere aveți despre încercările de apropiere ungaro-polonă?*

— S'a scris despre ele încă din anul când a fost comemorată la Varșovia și la Budapesta aniversarea de 4 secole a nașterii lui Ștefan Báthory, fost principe al Transilvaniei și rege al Poloniei. Adevărat că oarecari amintiri istorice despre legăturile ungaro-polone din trecut nu lipsesc. Dar politica realistă nu se lasă îndrumată de amintiri istorice în paguba intereselor actuale și viitoare. Conducătorii de azi ai Poloniei nu vor putea să alunece pe povârnișul revizuirii tratatelor pa cari se întemeiază existența statului lor întreg. Deci anevoc va putea găsi d. Gombös la Varșovia o compensație pentru ceea ce nu a putut să realizeze la Roma, politica revizionistă fiind potrivnică intereselor polone.

Asociația de turism „La Drum”

La inițiativa profesorului Traian Mager a luat ființă la 1925 în orașul nostru această asociație, menită să contribuie la crearea unui mai sănătos curent de educație morală și fizică.

În ședința de constituire, ținută la 13 Aprilie 1925 sub președinția de onoare a regretatului dr. Sever Barbură, președinte de tribunal, în asistența unui public numeros și select, au fost votate statutele societății, care prin deciziunea Tribunalului din localitate, Nr. Pj. 25—925 dela 30 Iulie, a fost declarată persoană juridică.

Asupra întâiei conduceri, numită prin actul constitutiv, s'a convenit în următorul chip:

Președinte: Ing. Ioan Piso, dir. regiunii silvice; vicepreședinte și secretar general: Traian Mager, prof.; juriconsult: Dr. Alexandru Stoinescu, adv.; medicul Asoc.: Dr. Iuliu Vicaș și Dr. Dumitru Cosma; director de excursii: Nestor Blaga, prof.; membri în comitet: Ing. Nicolae Petrescu, dir. fabr. „Astra”; lt. col. P. Georgescu, șef de stat major; dr. Cornel Luțai, adv.; maior Luca Semproniu.

Conform art. 3 din Statute, scopul Asociației este: a) să facă excursiuni în țară și străinătate; b) să desvolte gustul și dragostea pentru viața în aer liber și pentru frumusețile naturii; c) să se îngrijească de buna primire a excursioniștilor ce vin din străinătate, sau din alte părți ale țării; d) să înființeze hanuri în Munții Apuseni și un cămin în Arad pentru găzduirea excursioniștilor, cari ne vizitează; e) să întemeieze un cerc turistic cu menirea de a stabili și întreține legături între membrii Asociației și între alte asociații similare din țară și străinătate; f) să amenajeze și repare căile de excursiuni din vecinătatea Aradului și în special din Munții Apuseni; g) să facă cunoscute în străinătate, țara, costumele, cântecele și jocurile naționale.

Activitatea desfășurată:

Terenul de explorare al acestei Asociații fiind Munții Apuseni, s'a zidit un adăpost provizoriu, o barcă de lemn, pe muntele Găina. Acest adăpost, deși modest, a făcut mari servicii excursioniștilor mai ales pe vreme de ploaie și furtună. Clădirea unui han confortabil a fost amânată din pricina crizei financiare, care a distruscomp lect fondul de construcție deșus la o bancă.

Dacă realizările de adăposturi sunt prea modeste, înfăptuirile de ordin educativ sunt mai remarcabile. În fiecare an au fost publicate prin gazetele din capitală și provincie articole de propagandă turistică, îndemnând publicul la excursii în Munții Apuseni, cu ocazia târgului de pe muntele Găina. La chemarea Asociației noastre, în fiecare an, sute de inși din întreg cuprinsul țării au participat la aceste excursiuni. Îndeosebi, tradiționalul târg dela Găina a devenit datorită acestei activități centrul de întâlnire al unui mare număr de amatori ai frumuseților naturii.

Tot o realizare a Asociației noastre este și inaugurarea obeliscului de a se ținea în dimineața zilei de târg un parastas la Troița lui Avram Iancu de pe picul Găinii. Pentru celebrarea acestei pioase comemorări anuale a memoriei marelui erou, Asociația noastră a avut plăcerea să conducă în excursie pe înalt Precăvioșia Sa Arhimandritul Policarp Morușca dela mănăstirea Bodrögului în anul 1932, iar în 1933, pe I. P. C. Sa Atanasie dela mănăstirea Izbucului.

a. b.

Vieța industrială a Aradului — Uzinele „Astra” —

Subtitlul sub care-s cunoscute uzinele „Astra” din Arad: Prima Fabrică română de vagoane și motoare, explică ndejuns ce este această întreprindere și pentru Arad și pentru țara întreagă. Este cea mai importantă întreprindere din Arad, și în același timp una dintre cele mai mari uzini metalurgice din țară.

Societatea anonimă română pe acțiuni „Astra” a luat ființă în anul 1921, din contopirea a două mari fabrici așezate alături una de alta, și anume: „Iohann Weitzer, Fabrică de vagoane și turnătorie de fier” care funcționa încă din anul 1891, și „Marta” fabrică de automobile, care funcționa din anul 1909.

Capitalul social inițial i-a fost de Lei 75.000.000, care s'a majorat succesiv până la Lei 420.000.000, ultima urcare având loc în anul 1928.

Aceste sporiri de capitaluri au servit la construirea de noi ateliere, la înființarea de noi secții de fabricații și la completarea și modernizarea radicală a instalațiunilor, în concordanță cu ultimele perfecționări tehnice, sporind astfel considerabil capacitatea de producțiune — care poate atinge cu ușurință cifra de Lei 1.000.000.000 anual.

Uzinele actuale ale societății ocupă un teren de peste 210.000 m. p., din care clădirile acoperă 70.000 m. p.

O mare parte din clădiri au fost construite după preluarea uzinelor de către „Astra”.

Forța motrice instalată, de care dispun uzinele, este de 2800 C. P.

Atelierele sunt prevăzute cu mașini-unelte de cea mai modernă construcție.

Parcul de mașini cuprinde peste 800 mașini — unelte.

O mențiune specială merită mașinile de fabricat și încercat arcurile, ciocanele cu vapori și presa hidraulică ale atelierului de forje, uscătoria de lemne, laboratorul de încercări, procedeele de sudură electrică în construcția vagoanelor metalice, mașinile de fabricat butoaie de tablă de fier prin sudură electrică, etc.

Întreaga uzină este străbătută de o rețea de conducte cu aer comprimat pentru mașinile și ciocanele de nituit.

Deasemenea aproape 13.000 m. linii de garaj cu ecartament normal deservesc atelierele și depozitele de materiale, vagoanele și locomotivele fiind acționate de o locomotivă electrică, cu care se face legătura și cu triajul stației C.F.R. prin linie dublă.

Secțiunile principole de fabricații sunt:

Fabrica de vagoane, cu subsecțiunile: turnătoria de fontă și bronz, forja, atelierele mecanice, tinichigerie, nichelaj și cromaj etc.

Secția de vagoane, considerabil mărită dela începutul dominațiunii române, și-a intensificat treptat producția, fiind cu fală piept concurenței străine, atât prin calitatea produselor, care rivalizează cu ale celor mai mari fabrici din lume, cât și prin mijloacele perfecționate de fabricație, mai presus de orice laudă.

Vagoanele speciale livrate în ultimii ani — la curent cu ultimele perfecțiuni tehnice, și care s'au fabricat pentru prima oară în țară, au justificat cu prisosință speranțele îndreptățite pe care C.F.R. le-au pus în această industrie națională.

Pentru administrațiile de căi ferate și pentru întreprinderile petrolifere din țară, „Astra” a executat până în prezent următorul material rulant nou: 447 vagoane de persoane, 2830 vagoane de marfă și cisterne.

În același timp a renovatru Administrația Căilor Române: 4550 vagoane de soane, 11215 de marfă și locomotive.

În prezent Uzinele din au reluat fabricația vagoanelor automotoare, având în importante comenzi de a lua în fabricație pentru administrațiile de căi ferate din țară.

Numărul de vehicule noi se pot produce simultan ar fi:

cca. 120 vagoane de pers. tapisate, pe patru osii
cca. 1200 „ „ marfă
cca. 500 „ cisterne

În afară de secțiile pentru fabricarea de vagoane și a lor componente, uzinele mai au:

O secție a locomotivelor mașinilor și cazane cu abur, zervoarelor, pontoanelor, ateliere mecanice proprii.

O secție a construcțiilor metalice și podurilor de macaralelor și elevatoarelor, stalațiunilor de abatorii, etc.

Fabrică de arcuri de oțel
Fabrică de butoaie de sudate electric.

Sculărie.

Numărul lucrătorilor ocupat în uzină este de circa 2800, și acest număr variază gradul de ocupație al uzinei putând crește până la 4000, dacă fabrica ar lucra plin.

Realizări pilduitoare

Uzinele „Astra” s'au reînnoit tot pe-atât de mult în ultimii ani prin grija ce o poartă administrația și educației muncitorilor ucenicilor lor.

A fost astfel o adevărată foarte plăcută senzație pentru rădani inaugurarea din anul 1924 a Cercului sportiv al uzinei fabricii „Astra”, făcându-se prezența P. S. Sale Episcop Grigore, a tuturor autorităților a iubitorilor de sport din orașul nostru. Cercul sportiv al uzinei are un teren de fotbal, terenul fabricii, o garderobă, dușuri, o sală de gimnastică menajată cu foarte aparatele buitoare, un cor și o secție pentru exerciții suedeze. Ucenicii se pune la dispoziție totuși: săli, aparate, îmbrăcăminte. Ei au și răsplătit această pur de grijă a direcțiunii fabricii când din Cercul sportiv al uzinei a ieșit o formație sportivă de trei — una dintre cele mai cunoscute formațiuni sportive din Arad.

În anul de față uzinele a daugat o nouă creație filantropică dela cele din trecut, făcând seamă muncitorilor o baie, care se folosesc zilnic două sute de muncitori.

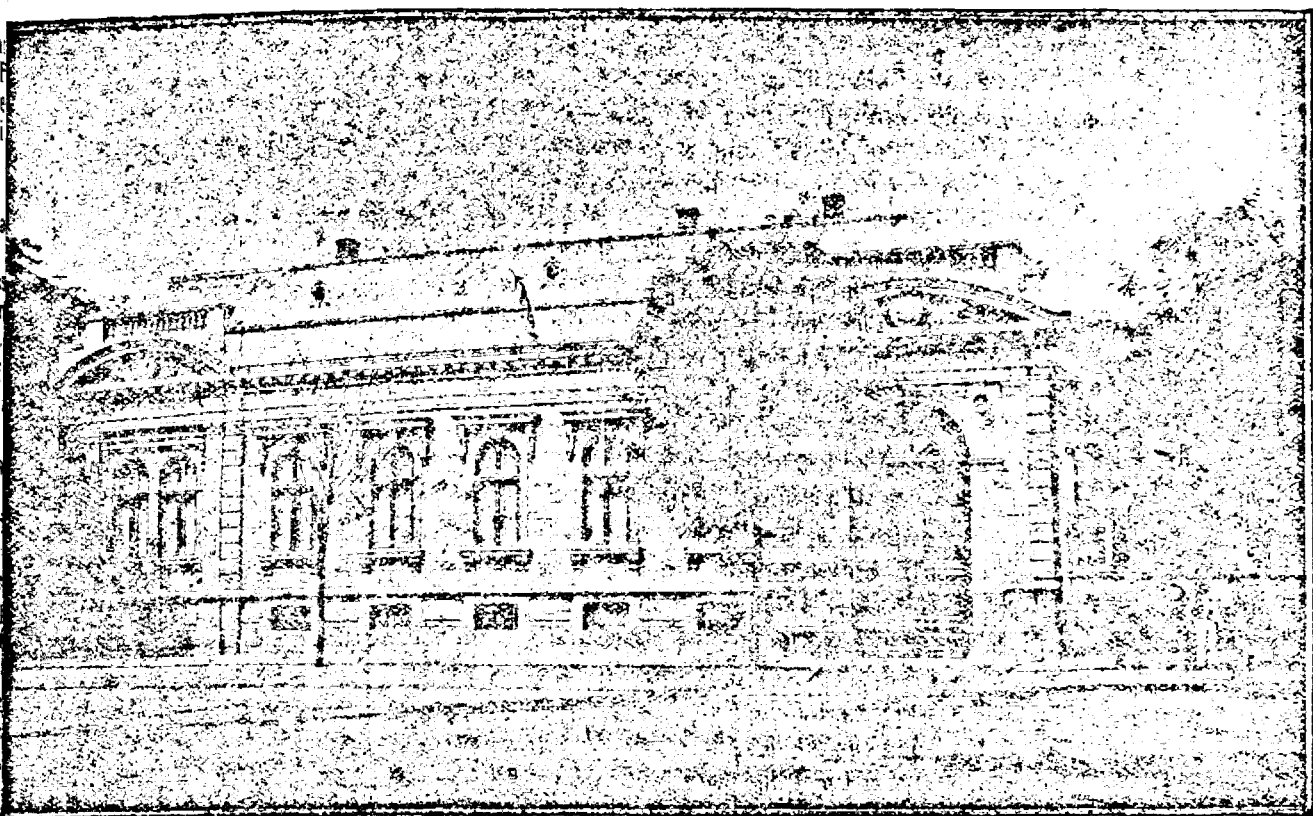
Sunt creații pilduitoare, pe dacă le-ar imita și celelalte întreprinderi din țară, ar face neprețuit serviciu clasei muncitoare.

INFORMAȚIUNI

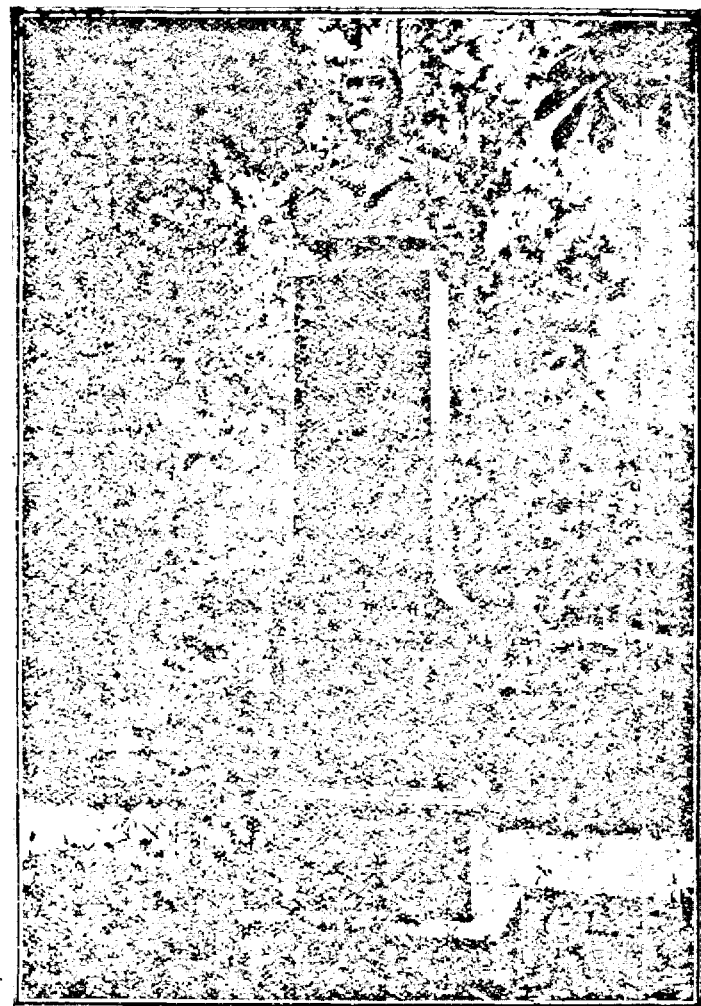
Din numărul dela 13. X. al ziarului „Magyarország”:

Comitetul Asociației noastre s'a întrunit ca să pregătească ordinea de zi a congresului Asociației ce se va ținea în Noembrie. S'a pus pe ordinea de zi între altele: Protestații în contra zăbavei urlașe a țării și în contra amenziilor care se aplică notarilor dacă sunt la curent cu încasările impozitelor.

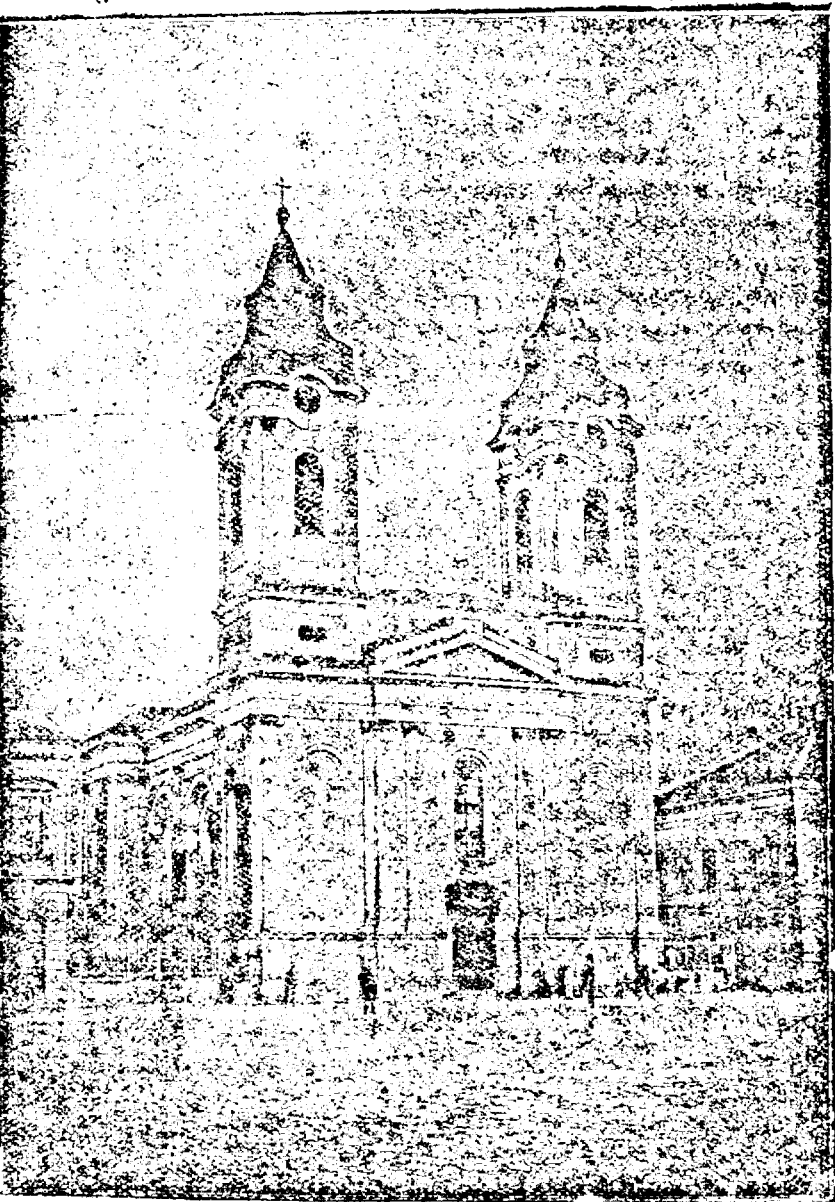
Vederi din Arad

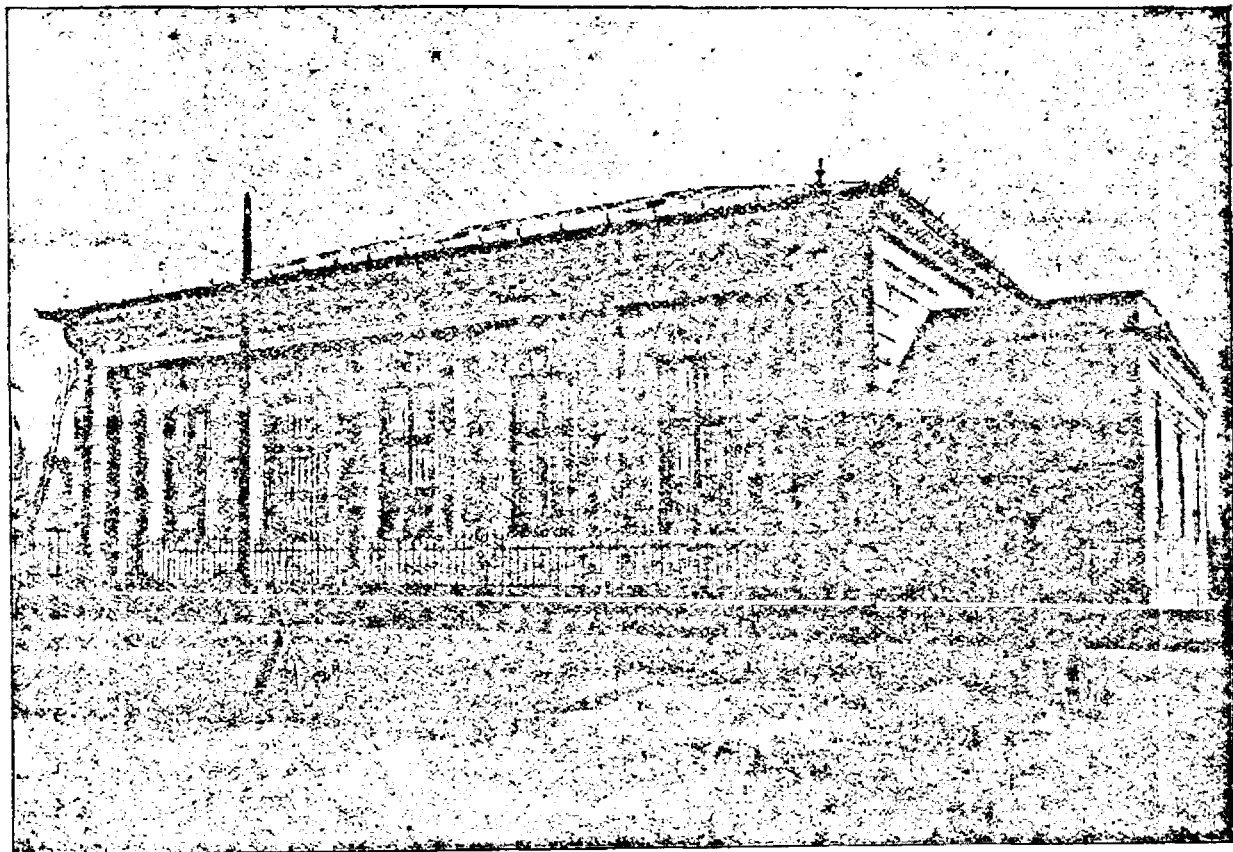
Episcopia înainte de 1919

Bustul profesorului Ciontea în grădina seminarului din Arad

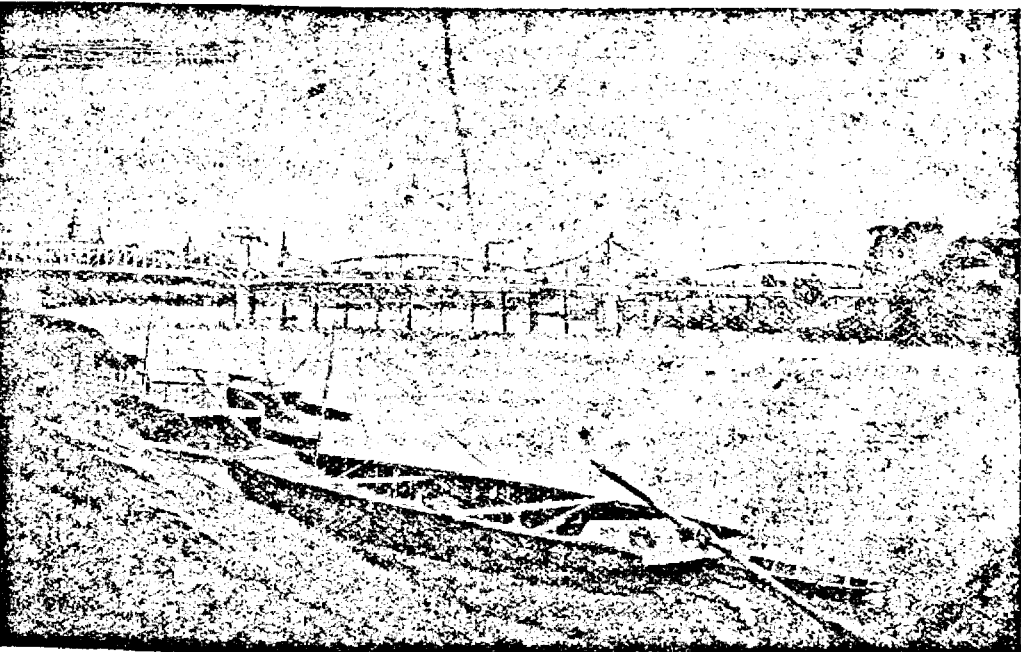
Catedrala ortodoxă română din Arad

Casa Națională din suburbiul Pârneava

Uzinele „Astra.” Vedere generală.

Podul Decebal

Un glas unguresc despre 'succesorul lui Barthou

Sub titlul: „Ce vrea Franța?”, oficiosul Ligii Revizioniste „Pesti Hirlap” se ocupă de succesiunea lui Barthou, și constată că politica externă ce-a făcut-o Louis Barthou n'a fost o politică personală, ci a fost dictată de opinia publică franceză. De aci rezultă că deși succesorul

său, d. Laval, este un alt temperament, mai închis, mai aplicat spre compromisuri, va continua întocmai politica lui Barthou, mergând în Noembrie la Roma, ca să reconcilieze Iugoslavia cu Italia, și lucrând mai departe la întărirea alianțelor create de regretatul Barthou.

Realizări românești la Arad: imbunătățirea apei de băut

Se dusese vestea, în anii trecuți, apelor de băut a Aradului, de rea ce devenise. Și mai cu seamă își dădeau silința să facă să se ducă vestea ungarilor, cei de-aici și cel dela Budapesta, ca și cum a românilor ar fi vina că ungarilor au făcut uzina de apă a municipiului Arad fără prea multe considerații la creșterea ce avea să o aibă orașul, și fără cuvenite precauțiuni la uzarea instalațiilor.

Nu vom uita cu câtă ironie scriau gazetele maghiare despre primirea ce li se făcea la clinicele dela Budapesta bolnavilor de stomac veniți dela Arad. Se uita medicul la ei, nici nu-l mai examina, și le punea diagnosticul (după ce aflase că vin de aici) „Se cunoaște că vin dela Arad! Te-ai îmbolnăvit din pricina apei!”

Astăzi falma aceasta a apei arădane s'a dus. Datorită exper-

imentărilor de mai mulți ani de zile ale d-lui inginer Mihai Tripa, directorul uzinei, și datorită apoi transformărilor fundamentale făcute de d-asa, Aradul are azi o apă bună, pe cale de a deveni și mai bună în toate cartierele. Toți câți au cunoscut calamitatea ce o însemna pentru orașul nostru apă de băut, apreciază după cuvântă această realizare, cu care ne putem mândri că-l numai românească.

Un scurt istoric al uzinei de

Apeductul s'a inaugurat la Arad la 1896. Dar a fost făcut cu-așa de neprevăzătoare socoteală, încât la 1924 a dat fiasco și a devenit o calamitate până la 1931, când s'a dat însărcinarea d-lui ing. Tripa să-l metamorfozeze.

Fusese înființată uzina de apă — la 1896 — în baza unui contract de concesiune pentru un debit inițial de 1200 m. c. la 24 de ore, socotit pentru circa 22 de mii de locuitori. Închipulăscă-și deci flecină, cum mai putea corespunde uzina, când populația Aradului a ajuns să fie spre sfârșitul erei ungurești de peste 50 de mii de inși, iar astăzi de 77 de mii!

Curând după înființarea apeductului, s'a constatat că este necesar să se construiască instalațiuni pentru deferuginarea, demanganizarea și desactivarea apei și s'a adoptat sistemul așa-zis „deschis”, ridicându-se apa din puțurile captante cu ajutorul aerului comprimat, prin pompe Mammulh, așa că apa brută se amesteca încă în puțuri cu aerul în vederea oxidățiunii, și prin aceasta se urmărea să se provoace trecerea fierului și manganului din stare solubilă în stare insolubilă, pentru ca să poată fi reținute printr'o filtrare mecanică a apei. Prin acest sistem — se zice — s'a obținut până la 1918 o apă bună și'n calitate suficientă, deși consumul se urcase, și deși vechea societate care făcuse apeductul și care era încă dela început în proces de primăria, n'a mai făcut niciun fel de reparațiuni și amplificări.

În vremea aceea s'au scos din funcțiune plăcile de filtrare Worms, cu totul infundate, cari serveau ca pat de contact; precipitatele de fier și mangan nu mai aveau asfel unde se opri, și treceau în rețeaua de conducte, depunându-se pe pereții conduc-

telor și stricând apa în sură, încât de pela 1924 venit impotabil.

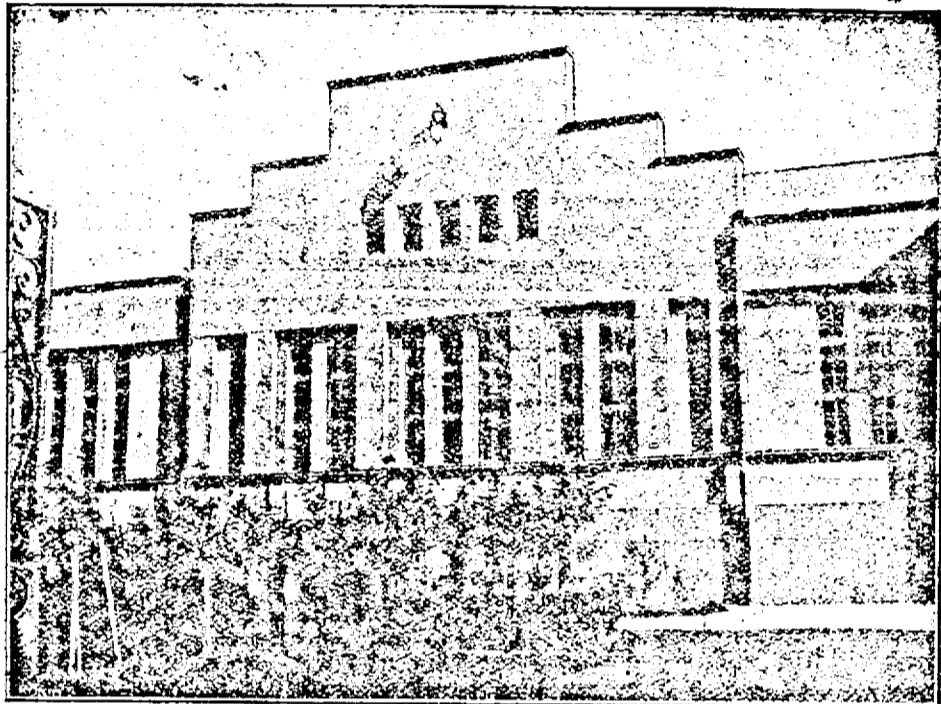
S'a încercat eliminarea fierului și a manganului prin tratarea apei, lucru care se încercat și la alte uzini de desactivarea apei, dar prin feruginare și la demanganizare. S'au făcut mari investițiuni experimentarea acestor metode — deși s'a ajuns la rezultate prin depunerea unui strat cinos pe tuburi și prin contactul cu fierul conductelor încercarea de a se da o apă bună n'a reușit, și plăcile publice s'au înființat.

După toate acestea, în anul 1931 ing. Tripa să studieze și să prezinte un proiect.

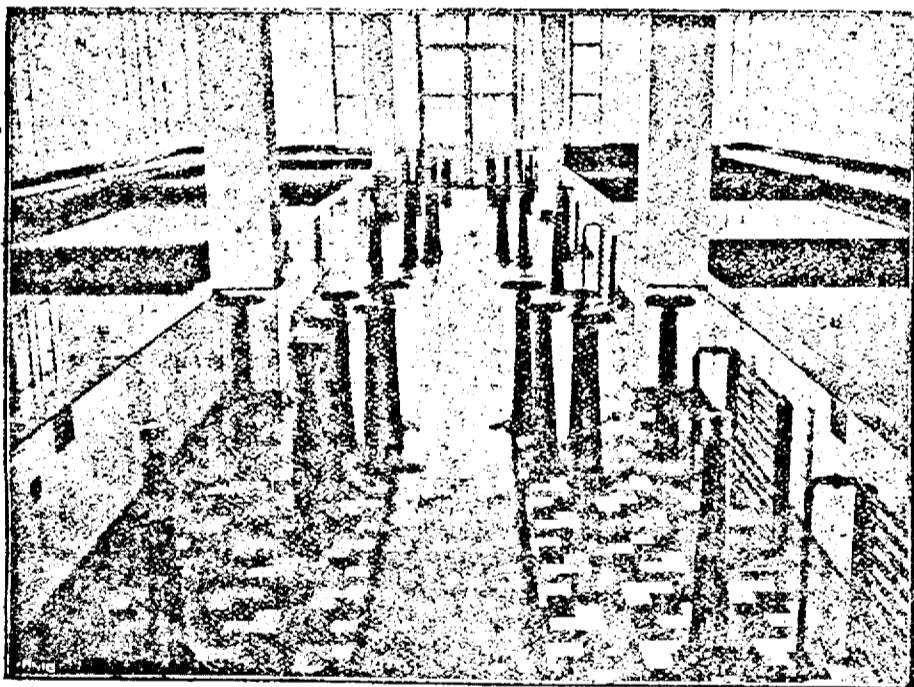
Pe baza planurilor d-lui Tripa s'a făcut apoi noi experimente torită căroro apa Aradului — în sfârșit — bună de băut.

S'a ajuns la acest rezultat următorul procedeu, experimentat dela 1927 până astăzi, când — la 25 Martie 1933 — s'a inaugurat noile instalațiuni.

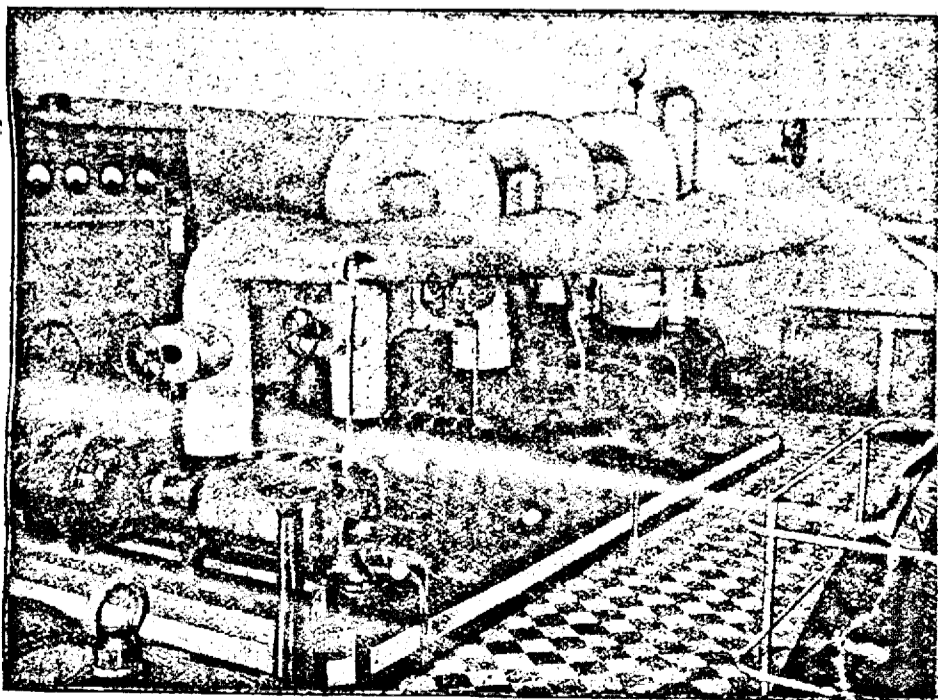
Apă se aspiră cu pompe centrifuge din puțurile captante și se trimite la cele patru bazine de pulverizare dela etajul I, aici, prin pulverizare, se na gazele și mirosul de mangan; se elimină astfel rănd bioxidul de carbon, sărurile feroase și manganice din starea solubilă în stare insolubilă, ea să poată fi reținută prin filtrare; apa apoi printr'un strat de nisip și prin bazine de sedimentare, după ce a trecut prin chise, umplute cu nisip, ajunge în bazinele de filtrare, apoi dintr'un grup de pompe se aspiră de pompa de rezerva printr'un grup de filtre. În rezumat: apa ajunge în sumator lipsită de fier, de mangan și de celelalte componente nătoare.

Uzina de apă a municipiului (Fațada).

Sala bazinelor.

Sala pompelor.

Publicațiune

Se aduce la cunoștința celor interesați, că Primăria municipiului Arad,

în ziua de 7 Noembrie 1934,
ora 11 a. m.

va ținea în biroul serviciului economic, camera Nr. 59, a doua licitațiune publică orală pentru arendarea pe termen de 1 (un) an a următoarelor intravilane și parcele mici de pământ:

1. Parcela de 300 st. □. din Str. Țepeș Vodă.
2. Parcela de 2800 st. □. din Str. Petru Rareș Nr. 89/99.
3. Intravilanul de 600 st. □. din Str. Cornel Leucuzia 58/62.
4. Intravilanul de 154 st. □. din Str. Sft. Ioanică Nr. 1.
5. Parcela de 288 st. □. din Str. Budai Deleanu Nr. 30.
6. Parcela de 607 st. □. din Str. Trianon.

7. Parcela de 250 st. □. din Str. Vulpei Nr. 10.

Licitațiunea se va desfășura în conformitate cu art. 8 și 9 din legea contabilității și potrivit normelor de procedură de licitații în vigoare.

Ofertanții cari vor participa la licitațiune vor depune imediat la începerea licitațiunii o garanție de 10% din valoarea arenda anuală în nume de cont. Caetul de sarcini se va vedea în camera Nr. 59 a primăriei.

Arad, la 24 Octomvrie 1934

Primăria Municipiului Arad
Nr. 124/1934

Manifestație antirevizionistă

La București, în casa nr. 10 Pantelimon, s'a ținut o mare adunare antirevizionistă. Au luat cuvântul d-nii prof. Enescu, profesor d-nii Ionescu, d-na prof. d. Haralamb Constantin, d. N. Gheorghiu și d. Brănișteanu, iar din partea ziarului „Universul” d. tin Iliescu.

Știri despre aviația maghiară

„Pesti Hirlap” dela 28. XII. 1933:
Secția aviatică a Asociației cercetătorilor a înființat la Hármasrhegy un hangar.
In „Pesti Hirlap” dela 17. 1933:
Sfârșitul jamboreei dela Székeshely a fost o expoziție de modele de avioane; s’au distins școlii școlii de reparație de avioane dela Sostő și cercetașii Dobrișin.

In „Bud. Hirlap” dela 26. 1933:
Aprilie 1933 a fost la Sostő o expoziție a celor 14 trupe cercetași de acolo; s’au expus modele de avioane.

Din „Bud. Hirlap” dela 13. 1933:
La Szombathely e o școală de piloți, a oficiului aviatic din minister.

Din „Pesti Hirlap” dela 24. 1933:
A fost înființat un aerodrom la Székeshely.

Din „Bud. Hirlap” dela V. 20. 1933:
Secția de sport automobilistic Clubului Athletic și-a înființat o secție de aviație, sub președinția lui Rudolf Gallasz, fost pilot în timpul războiului. Va avea cluburi de aviație la Margitret și la Siofok.

Din „Bud. Hirlap” dela 26. 1933:
Clubul athletic și-a înființat la Siofok un aerodrom, inaugurat în prezența mai multor generali și ofițeri.

Aerodromul s’a înființat pe un teren dăruit de capitulul din Siofok.
Din „Pesti Hirlap” dela 19. 1933:
La întrecerile de avioane dela Sostő participă avioane dela atelierul de reparații din Sostő, și tabăra din Székeshely, un Gyöngyös (adecă un avion construit la Gyöngyös).

Din „Magyarság” dela 15. VII. 1933:
La înmormântarea inspectorului de aviație Rohla au dat onorabilitate avioane conduse de ofițerii subofițerii dela grupul de avioane din Székeshely.

Din „Magyarság” dela 3. IX. 1933:
La demonstrațiile de apărare aeriană organizate cu concursul pompierilor din regiune orașul de frontieră Szt. Got-

hardt, au atăcat 5 avioane dela Szombathely.

Din „Magyarság” dela 25. XI. 1933:
In jud. Zemplén se înființează un club aviatic al lui „Move” (organizația militarizată amestecată în afacerea Jankapuszta).

Din „Magyarság” dela 18. XI. 1933:
Se inaugurează noul avion, „Gerle 14”, al asociației aviaticice

a politehnicei din Budapesta. E gata și „Gerle 15”. (Avioane fabricate în fabrica studenților dela politehnică).

Din „Magyarság” dela 22. XII. 1933:
O știre în care-i vorba despre fostul deputat H. J. Jan —

— faimosul terorist dela Orgopany — actualmente inspector la Oficiul aviatic din minister.

Conferința dela Ankara

La 30 Oct., a doua zi după serbările naționale turcești, are loc la Ankara conferința ministrilor de externe ai statelor din Blocul Balcanic (Turcia, România, Iugoslavia, Grecia).

Se atribuie acestei conferințe o importanță internațională deosebită, deoarece urmează să se ia hotărâri pentru asigurarea păcii în Balcani și în celelalte părți ale Europei. Conferința dela

Ankara a înțelegerii Balcanice va fi deci o complectare a conferinței din săptămâna trecută dela Belgrad, ale cărei demersuri pentru pepsirea turburărilor păcii înțelegerii Balcanice le-a secondat încă de a doua zi.

Telegramele agențiilor de presă arată că Franța și Italia se interesează în chip deosebit de conferința din capitala turcească.

După atentatul dela Marsilia

Arestările dela Arad

Ministerul de Interne comunică: „Zvonul lansat referitor la arestarea unor teroriști bulgari sau unguri la frontiera română, nu corespunde realității.

Din rapoartele primite la ministerul de interne, rezultă că numai la Arad a fost arestat un supus german, anume: Sauer Willy, de profesiune zugrav și scamator, care a peregrinat fără acte și mijloace de existență prin Cehoslovacia, Ungaria, Austria și din nou prin Cehoslovacia și Ungaria, fiind izgonit de pretutindeni.

In ultimele zile a fost trimis de autoritățile ungare în localitatea Lókőshaza și trecut noaptea fraudulos în România, împreună cu alți 5—6 vagabonzi, cari n’au fost găsiți până în prezent.”

Ziarul „Universul” a adăugat acestui comunicat următoarele: „Autoritățile polițienesci au mai prins 3 indivizi, din grupul celor cari au trecut fraudulos granița

din Ungaria în țara noastră.

Aceștia au fost prinși tot în regiunea Aradului, și după naționalitatea constatată în pașapoarte unul e croat, altul bulgar, iar al treilea francez.

Numele lor e finit deocamdată secret, deoarece se crede că numele lor n’ar fi cele trecute în pașaport și că ar fi false.

Cercetările Siguranței caută să stabilească dacă nu cumva acești indivizi fac parte din bandele de teroriști, cari au găsit adăpost în Ungaria.”

Ministrul de externe bulgar a fost invitat la Ankara

Cu ocazia sărbătorii naționale turcești din 29 Octombrie, Tewfic Rușdi Bey a invitat pe d. Batoloff, ministrul de externe bulgar, să vină la Ankara.

Dacă guvernul bulgar va primi invitația, va fi numită o delegație în frunte cu Bataloff care va pleca la Ankara, participând însă numai la sărbătoarea națională turcă.

Cum a început sportul românesc în Arad?

— Un scurt istoric —

Incepând abia din anul 1902, se observă unele încercări sportive, foarte palide, și la tineretul român din Ardeal și Banat. Și cu toate că prin celelalte cluburi maghiare, atliți români se distingeau, de organizații românești propriu zise pe această vreme încă nu putea fi vorba. Pe de o parte sportul la români nu pătrunsese prea mult, iar pe de alta parte o dezvoltare mai intensă nici nu se putea să fie căci autoritățile maghiare nu permiteau altfel de organizații, decât cele cu caracter strict unghuresc.

Cu toate acestea tineretul român din Ciuj — elevi și studenți — încearca totuși o primă activitate sportivă independentă.

Exemplul dat de ei a prins repede, fiind urmat mai în toate centrele din Ardeal și Banat. Adevărata organizație sportivă românească însă se produce mult mai târziu. Studenți români din Budapesta, dela societatea „Petru Maior”, fac primele încercări de organizație sistematică, formându și o echipa de football, care a jucat apoi în cele mai însemnate centre din Transilvania.

Antrenamentele sportive ale tineretului român din Arad și din împrejurimi se faceau pe maidanele orașului, unde înflăcărații și pasionații jucători își aduceau în spinare porțile, dar de unde erau mai întotdeauna alungaji de patimașă vigilența a poliștilor maghiari.

In orașul nostru numai după o îndelungată străduință s’a putut forma o echipă de football, ceea ce pe acele vremuri nici nu putea fi de mirare, căci drepturile minorităților erau cu totul desconsiderate.

Primul concurs de football care s’a disputat în Arad a fost în anul 1912.

Echipa „Petru Maior” din Budapesta a jucat cu formațiunea românească de aici.

La acest interesant match a asistat întreaga suflare românească atât din Arad cât și din împrejurimi. Rezultatul moral a întrecut orice închipuire și a dat cea mai mare satisfacție.

Mișcarea primă a fotbalului românesc a prins imediat rădăcini, la care trebuie să adăugăm largul sprijin al intelectualilor din acest municipiu, cari au contribuit cu bani și cu alte ajutoare pentru promovarea românismului și pe teren sportiv.

La 24 August 1913 se ține o primă adunare de constituire sportivă. Cu multă însuflețire se formează o asociație care primește numele de „Gloria”.

Cei prezenți la această constituire au ales următorul comitet: președinte dr. Gheorghe Crisan, vice-președinte dr. Avram Sădeanu, secretar Remus Moldovan, casier Eugen Ciorogariu, controlor Vasile Avram, juriconsult dr. Al. Stoinescu, medic dr. Stefan Tămășdan, econom Aurel Ciungan.

Comitetul a fost format din doi: dr. E. Velciu, Sava Sevcicu, Bazil Moga, Vasile Boncu, Ioan Șistarovețeanu, Ioan Pin-

lea, Gheorghe Ferdinand, Adrian Lăzar, Nicolae Moldovan și Gh. Ienciu.

Statutele votate în această în-suflețită adunare generală, în care s’a pus baza primei societăți sportive din Arad, au întâmpinat mari greutăți din partea autorităților maghiare, până când au fost totuși aprobate, abia în luna Mai 1914.

Prima activitate sportivă a „Gloriei” sau mai bine zis a „Tinerimii sportive române”, s’a desfășurat la 7 Septembrie 1913, cu ocaziunea inaugurării școlii eparhiale de fete „V. Stroescu”, astăzi internatul diecezan.

Cu această ocaziune s’a disputat un mare match de football între soc. „Petru Maior” și „Tinerimea sportivă română” (Gloria). Rezultatul final a fost favorabil gazdelor, cari au învins cu 3:0. Trebuie să adăugăm aci că și rezultatul financiar a fost foarte frumos. S’au incasat peste 600 coroane, ceea ce pe acele vremuri constituia o sumă foarte însemnată. La match au asistat mai mult de 2000 de spectatori români, ceea ce a făcut pe unguri să înțeleagă că au în fața lor un element peste care nu se poate trece oricum.

In prima echipă a Gloriei au jucat următorii: Ciungan, Rusu, Petica, Lăzărescu, Nichin, Iisic, Turcu, Ambruș, Ferdinand, Șirian, Morariu.

Jucătorii Gloriei nu erau primiți pe terenurile ce existau în localitate spre a-și desăvârși condițiunea fizică. Sportivii maghiari îi baijocoreau și îi alungau de pe arenele lor. Cazul dela Societatea ATE, astăzi SGA.

Dar cu toate asupririle autorităților și ale celorlalte grupuri sportive maghiare, sportul românesc n’a putut fi distrus, căci iată, în anul 1914, la Orăștie, se organizează prima „Olimpiadă” a grupurilor sportive române de pe întreg cuprinsul Ardealului și al Banatului.

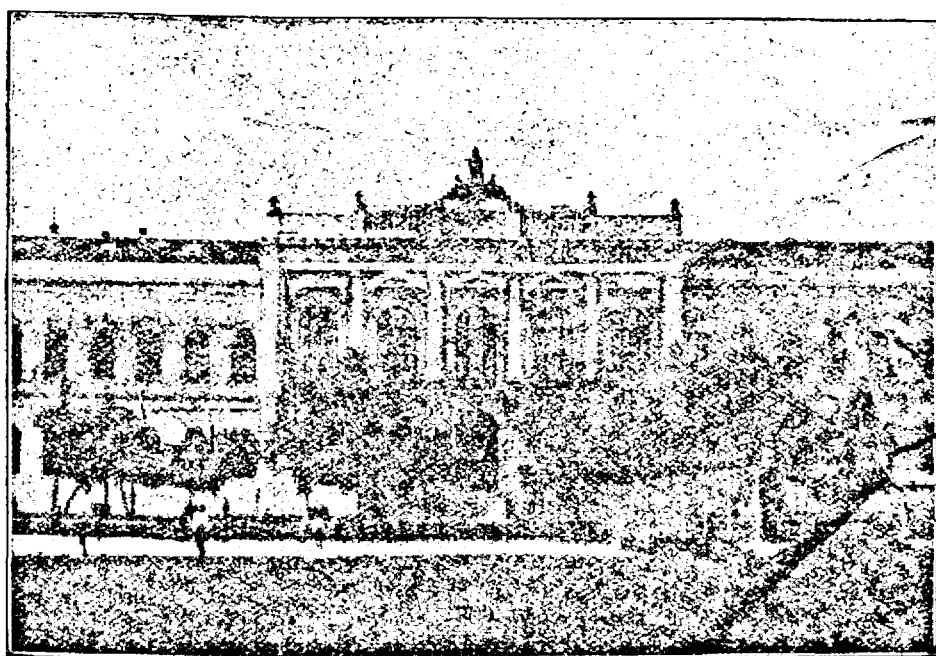
„Gloria” se prezintă și ea cu toți sportivii săi la această mare manifestație sportivă românească și a obținut rezultate foarte frumoase, față de marea concurență ce o avea de învins. Au participat la Orăștie 5 cluburi românești existente pe atunci: Gloria—Arad, „Petru Maior” — Budapesta, Clubul Sportiv — Orăștie și Șoimii — Sibiu.

A intervenit însă războiul, care a rupt pentru un moment activitatea sportivă a românilor din Ardeal.

După slabele încercări sportive românești ale arădanilor de dinainte de război, cari în fond au fost de foarte mare însemnatate pentru poporul românesc de aici, astăzi se știe și se cunoaște etapa la care a ajuns prima echipa românească din Arad, Gloria.

I. Dabiciu.

Citiți și răspândiți „GAZETA ANTIREVIZIONISTA”

Liceul „Moise Nicoară”

Congresul Uniunii orașelor

— Programul celor trei zile ale adunării generale —

Uniunea primăriilor urbane din țară i-a făcut Aradului cinstea de a-și convoca adunarea generală din anul acesta aici.

E nu numai o cinste pentru arădani, ci — să sperăm — și un indiciu că Uniunea înțelege să dea o specială atenție românizării orașelor noastre și mai cu seamă a celor de pe graniță. Un congres al Uniunii ținut la Arad, într'un oraș care a fost dela origine românesc și s'a înstrăinat nu numai prin acaparări sau prin uneltirile oficialității maghiare șoviniste, ci în mare măsură prin politica edilitară, școlară, culturală și de alte feluri ce a dus o în 84 de ani primăria municipiului, nu poate să treacă peste datoria ce o au primăriile orașelor noastre de a servi cauza românească măcar în măsura în care au servit-o pe cea ungurească primăriile maghiare de ieri.

Să nu se uite că trei sferturi dintre școlile primare din Arad au fost create pe seama pan-maghiarismului de primăria

municipiului, din bani unei populații în preponderanță nemaghiară. Că așijderea e la temelie fiecarei instituții ce s'a nființat la Arad pe seama pan-maghiarismului (teatru, școli secundare, cămine, cluburi sportive, etc.), o contribuție a primăriei, dată din busunarul contribuabililor nemaghiari. Și mai ales să nu se uite că la 1918, când a venit aici generalul Berthelot ca să ni-aducă din partea Franței vestea desrobirii, poliția și bandele cari au căsăpît pe românii veniți întru întâmpinarea marelui oaspe, au fost trimise în misiunea aceasta criminală dela primărie. Până acolo a mers identificarea cu pan-maghiarismul a conducătorilor maghiari ai acestui oraș românesc dela origine!

Suntem deci fericiți că Uniunea orașelor din România își ține congresul de acum într'un asemenea oraș, al cărui trecut e un strigător memento — aici la graniță — tuturor acelor cari înțeleg să și slujească neamul și țara.

Programul congresului

Ziua I, Vineri, 26 Oct.

La orele 9.30: Te-Deum la catedrala ortodoxă.

La orele 11: *ședința festivă a congresului în sala Palatului Cultural*:

Deschiderea congresului de către d. prof. Ion Inuleț, ministru de Interne.

Salutul d-lui dr. Ioan Ursu, președintele comisiei Interimare a municipiului Arad.

Salutul d-lui dr. Ioan Groza, prefectul județului Arad.

Căvântarea P. S. S. dr. Grigorie Gh. Comșa, Episcopul Aradului.

Căvântarea d-lui Al. C. Donescu, primarul general al Capitalului și președintele Uniunii orașelor.

Ședința a II-a, orele 17.20:

Începutul lucrărilor congresului în sala de ședințe a municipiului Arad:

a) Confirmarea callății de președinte și vicepreședinte al Uniunii orașelor din România, confirmarea statutelor, și constituirea biroului adunării generale. Raportor d. Ioan Roban, secretarul general al Uniunii.

b) Raportul secretarului general asupra activității Uniunii și Institutului Urbanistic, în cursul anului 1933—1934.

c) Instițuirea comisiei pentru verificarea gestiunii 1933—1934 și a bugetului pe anul 1934—1936.

d) D. Emil Dandea, primarul orașului Târgu-Mureș: 1. Lucrări edilitare în regie proprie. 2. O nouă metodă pentru stropirea străzilor.

e) Propunerea orașelor Odorhei și Făgăraș privitor la fixarea cotizațiilor orașelor, în raport cu bugetul fiecărui oraș membru și modificarea în acest sens a art. 8 din Statute.

f) Chestiunea subvenției speciale cerută orașelor de Casa Generală de Pensii. Raportor d. Costică Rădulescu, primarul orașului Corabia.

g) Propunerea orașului Făgăraș, de a nu se mai face rețineri de pensie din onorariile primarilor și ajutorilor de primari.

h) Idem, pentru crearea unui fond de pensii al funcționarilor comunali, care să se administreze separat de Casa Generală de Pensii a statului.

Ziua a II-a

Sâmbătă 27 Octomvrie 1934.

Dimineața e rezervată pentru vizitarea:

Uzinel de apă a Municipiului Arad, a fabricii textile și a fabricii „Astra”.

După amiază, la orele 5 și 20, are loc ședința a treia a congresului, cu următoarea ordine de zi:

Raportul comisiei referitor la descărcarea gestiunii 1933—1934 și la bugetul Uniunii Ora-

Italia se 'nstrăinează de Ungaria

— Se așteaptă debarcarea generalului Gömbös —

Agencia Radio-Central din Praga comunică următoarele:

„Lidove Noviny” anunță din Budapesta că cercurile polițice ungare sunt decepționate de rezultatul puțin satisfăcător al vizitei d-lui Gömbös la Varșovia.

Pe de altă parte, guvernul italian a comunicat celui ungar să amâne vizita d-lui Gömbös la Roma, care fusese fixată pentru săptămâna viitoare.

Italia e de părere că nu se mai poate afișa alături de Ungaria, atâta timp cât

șelor pe exercițiul 1933—1934.

Observații asupra încasării cotelor adiționale prin organele statului.

Asupra repartizării fondului comunal de către ministerul de Interne.

Propunerea orașelor Corabia și Orhei, ca Uniunea Orașelor să creeze o instituție de credit local, pentru a se acorda împrumuturi, în vederea executării de lucrări edilitare.

Chestiunea acordării reducerii de 50% pe C. F. R. funcționarilor comunali.

Refacerea orașului Mărășești, raportor d. I. Vasiliu, primarul orașului.

La orele 21 are loc banchetul oferit de municipiul Arad în sala Palatului Cultural.

Ziua a III-a Duminică 28 Oct.

Ședința a IV-a, orele 10.

Recapitularea și completarea moșionilor dela Adunarea Generală trecută, cu propuneri ce trebuiesc avute în vedere cu ocaziunea modificării legii pentru organizarea administrației locale și a legii finanțelor locale.

Comunicări, propuneri și discuțiuni în jurul problemelor de gospodărie comunală, după înscririle ce se vor face la biroul adunării generale până în seara zilei de 27 Oct.

Inchiderea adunării generale și fixarea orașului în care se va ține viitoarea adunare.

După congres va avea loc, Duminică după amiază, o excursie în podgoria orașului.

Știri

Abonamente:

Pe un an 160 lei

Pe șase luni 90 lei

Pentru autorități, instituțiuni, întreprinderi 600 lei.

S'a anunțat zilele acestea dela Iași, că I. P. S. Sa mitropolitul Pimen ar avea de gând să se retragă din motive de sănătate din scaunul de mitropolit al Moldovei.

Prim-ministrul turcesc İsmet Pașa și cu 35 de deputați s'au îmbolnăvit Duminică grav din cauza unor alimente alterate ce li s'au servit la un banchet ce a avut loc cu prilejul inaugurării unei fabrici de zahăr.

Procesul funcționarilor minoritari cu statul român

După cincisprezece ani de stăpânire românească, statul român nu cere nimic altceva slujbașilor săi minoritari, — cărora le asigură o existență, le oferă posibilitatea de trai și de muncă, — decât să cunoască limba statului în care trăiesc.

«Șovinismul» nostru național nu pretinde conlocuitorilor noștri de altă rasă și funcționarului maghiar din instituțiile statului, decât o servire a interesului public, — scris și oral, — în limba românească.

Este o cerință și condițiune atât de firească și elementară, pentru bunul mers al treburilor publice și pentru respectul datorit suveranității naționale a statului românesc, încât orice discuție pe această temă apare ca o provocare și sfidare a legilor țării și a conștiinței noastre de stăpâni în casa și pe pământul nostru.

Nu li s'a cerut nici să își renege limba și naționalitatea, să nu își crească copiii în școlile lor, să nu își facă afacerile, să își conducă treburile și să nu își afirme caracterul etnic cu deplină libertate prin presă, școală, biserică, comerț, teatru și în raporturile zilnice particulare, în limba lor proprie.

Asemănați toleranța aceasta, cu legea călăului Apponyi de pe vremurile ungurești, când preotul român nu primea congrua, dacă nu catehiza ungurește, cu anii de închisoare pentru orice rând de gazetă, care viza «statul național maghiar», cu bietul dascăl român, care nu era bun patriot maghiar, cu acel corb alb, — funcțio-

nar român la statul maghiar care nu își schimonosește mele în ungurește — toată sălbăticia open desființare a elementului mănesc din fosta Ungaria.

Cețiți apoi coloanele sei iudeo-maghiare din deal, cu țărăboiul și contra măsurilor luate în lăturarea din serviciilor noastre de slujbașilor minoritari, nici după 15 ani nu vățat și nici nu au învățat românește.

Partidul maghiar a nizat o asistență gratuită acestor recalcitrați față de limba statului, dunațiile politice pe corifeii lor tună și tipătru acești „martiri și a persecuției din partea tului român; instanțele decătoarești din tot sunt asaltate de procesor acestor indivizi, cari fac un caz de conștiință nală, de a nu învăța oficială a Țării.

Incurajarea în această titudine o primesc înșec noi!

Intrați într'o prăvălie iască sau maghiară și auzi pe fiecare român bind ungurește, în orical, în orice oficiu unde funcționar minoritar, preneni unde stau de vorbă uă români și un maghiar, chiar și «frunțașii» noștr prefecți, primari, fișm funcționari, președinți de mere... vorbesc între limba maghiară. Dacă rii n'au învățat nimic ani, noi încă nu am uit mic din slugărnicia trecu-

Dr. Dante Gh.

Suspendarea ziarului „Magyarság”

Precum s'a comunicat acum săptămâna, guvernul maghiar a suspendat pe timp de patru zile ziarul iredentist „Magyarság”, din pricină c'a publicat în legătură cu asasinatul dela Marsilia lucruri dăunătoare «prestigiului» Ungariei.

„Magyarság” și-a reluat Miercuri apariția, și se ocupă pe pagini întregi de această suspendare. Aflăm astfel că suspendarea a fost hotărâtă din pricină a două articole: „Marele Otrăvitor” din n-rul dela 16 Oct., și „In puhoi...”, din numărul său dela 19 Oct.

Acest al doilea articol care a pricinuit suspendarea nu ne este cunoscut. Celalalt l-am reprodus în numărul nostru trecut, și dupăcum se știe, e plin de cele mai incalificabile injurii la adresa d-lui Eduard Benes.

ministrul de externe al slovaciei.

„Magyarság” a ncerat rește — să bată monedă în această suspendare. A pus pe deputatul Grieger să luze interpelare în Cameră, și a refuzat interpelatorului cum De altă parte a luat mai șor parlamentari interviuri. Așie lor leit-motiv este că „Magyarság” s'a făcut prin articole pe cimate ecoul opiniei pe a lătă de-o pildă ce-a spus gaul sul emisar al Ungariei greșele interparlamentare Lukács: „Prin articolul gyarság”, cu care toți sunte acord, au vorbit toate Accentuez că fiecare cuvânt articolul lui Alex. Pethő tor la d. Benes, — n. tr. adăvâr.